

आकाश माटोमाथि

कृष्णप्रसाद पराजुली

Digitized By:

साझा शिक्षा ई-पार्टी
OLE NEPAL

www.pustakalaya.org

www.olenePAL.org

कवितासङ्ग्रह

आकाश माटोमाथि

कृष्णप्रसाद पराजुली

प्रकाशक : कृष्ण साहित्य सदन
सानेपा, ललितपुर
आवरणसज्जा : रमेश श्रेष्ठ
संस्करण : पहिलो २०६५
मूल्य : नेम० रु० २५०।-
मुद्रक : बगलामुखी अफसेट प्रेस
कोपुन्डोल, ललितपुर

ISBN : 978-9937-2-0051-6

‘आकाश माटोमाथि’ उभिएर

आकाश व्याप्त छ, विशाल छ— जति नियालेर हेरे पनि नसकिने । जमिनमाथि पनि आकाश, पानीमाथि पनि आकाश । हिमाल, पहाड, तराई सबैमाथि आकाश । आकाश सुन्दर परिकल्पनामा आउने लक्ष्य पनि त हो । लक्ष्य त्यस्तै विशाल हुन्छ र हुनु पनि पर्छ । अर्कातिर धर्तीमा माटो अनि पानी छ, र त आकाशको अस्तित्व खुल्छ । यहाँ माटो र पानी नभएको भए आकाश पनि शून्य मात्रै हुन्थ्यो होला । ‘आकाश माटोमाथि’ नाम आकाश र माटो दुवैको सह-अस्तित्वको प्रतीक भएर यस कवितासङ्ग्रहमा गासिन आइपुगेको छ ।

धेरैजसो कविता बादलका बुट्टाहरू (२०४५) मा सङ्गलित कवितापछिका हुन् । त्यति बेला फेला नपरेका र पछि फेला परेका तथा स्मृतिमा आएका आरम्भ तथा अन्य यात्राकालका केही कविता पनि यसमा गाभिन आएका छन् । ती सबै कविता समाविष्ट कविताकृति हो— आकाश माटोमाथि ।

‘आकाश माटोमाथि’ का कविताहरू सानेपामा बसेर सँगालेको हुँ। कवितासङ्ग्रहमा छन्दोबद्ध कविता छन्, समस्यापूर्ति र मुक्तक कविता पनि छन् अनि गद्यलयात्मक कविता र गीतिकविता पनि छन्। साथसाथै सिङ्गो कृति अनुवाद हुन नसकेको अवस्थामा फुटकर नै भए पनि बटुल्ने र सँगाल्ने दृष्टिले अनूदित कविता पनि राखिएका छन्। यस प्रकार पाँच अध्याय बोकेर आएको छ- यो कविताकृति आकाश माटोमाथि। अधिल्लो ‘बादलका बुद्धाहरू’ ले ‘बाबु’ को आभास दिन्थ्यो, यो ‘आकाश माटोमाथि’ चाहिँ ‘आमा’ हुन पुगेको छ।

आफ्नो काव्ययात्राभरि नै कविताहरू सरल, सरस, संवेदित र सम्प्रेष्य हुन् भन्ने धारणा थियो। कवितासँग खेल्ने एक किसिमले त्यो सहज बानी नै भयो। यसमा पनि त्यस्तै कविता होलान्। जहाँ जस्तो लेखिए पनि तिनलाई छाँटन्तिर लागिएन, एउटै खाइयोमा सोहोरेर राखिएको छ। स्वाद थरीथरी होला भन्ने पनि लाग्यो। अरू कविताकृतिलाई जस्तै ‘आकाश माटोमाथि’ लाई पनि पाठकहरूले रुचाइदिए भने पकै पनि आफूलाई थैथैको अनुभूति हुनेछ।

अब काव्यक्षेत्रमा मन र मायाको प्रतीक ‘मनमाया’ महाकाव्य दिने प्रयासमा छु, हेरूँ कहिलेसम्म पूरा हुन्छ ! त्यो पनि पूरा हुन सकेछ भने ठूलो आत्मसन्तुष्टि हुनेछ। अहिले ‘आकाश माटोमाथि’ मा भन्नु यत्ति हो।

कविताक्रम

खण्ड १ □ छन्दोबद्ध कविता

- जीवनयात्रा : ११
युवाशत्ति : १३
स्वागतका फूल : १४
काव्यपथका यात्री : १६
माटो चिन्हो भने : १८
जागरणका केही गुञ्जन : २०
स्मृतिका फिल्का : २२
प्रवाहस्वर : २४
बोल हे सिर्जना यात्री : २६
कविजीलाई सान्त्वना : २८
आऊ अनि गाऊ : ३०
गौरीशङ्कर आँखामा : ३१
दुई करोडको व्यथा : ३३
आकाश रुँदिएभैं छ : ३५
मितेरी मन : ३७
किनारलाई आँखामा राखेर : ३९
अन्तर्गुञ्जन : ४१
बसजात्रा : ४३
मान्छे चाहियो : ४५
सिन्धुलाई हेदैं जाँदा : ४७
भानुको उमझ : कृष्णको तरङ्ग : ५१
हुन्छ वीर वन्द्य त्यो : ५३
यात्री ! हरायौ किन ? : ५५
फेरि खोजौं बाटो : ५७
बागमती : ५९
आयो जमाना नयाँ : ६१
ज्वाला त्रिनेत्रको : ६३
मृत्युसँग जुध्दा : ६५
बहविस्फोट : ६७
पशुपतिनाथसँग : ६९

के भयो देशको स्थिति ! : ७१
 स्वप्न : आज पानी हुदै गयो : ७३
 माया पुरानो नहोस्- १ : ७५
 माया पुरानो नहोस्- २ : ७६
 बगेको छ, म आफैमा : ७८
 जे बोलूँ कविता बोलूँ : ८०
 वसन्त यस्तो आओस् : ८२
 लोकतन्त्र यै भयो ? : ८४
 चक्काजाम : ८६
 दुई शब्दचित्र : ८८
 ज्ञानको सिन्धुलाई : ९०
 अब गीत गाऊ : ९२

खण्ड २ □ समस्यापूर्ति, मुक्तक आदि

समस्यापूर्ति : एकादश : ९७
 तीन गुञ्जन : १०२
 परिचय : १०४
 मटचाइग्ना हान्दाहान्दै : १०५
 मुक्तकगीता : १०७
 चस्का-भस्का : १०९
 बालक : शुभकामना : १११
 मुक्तक : ११२
 मन नै लुछेजस्तो : ११३
 अनुभूतिस्पर्श- १ : ११४
 पाँच मुक्तक : ११६
 अनुभूतिस्पर्श- २ : ११८
 के भो, कस्तो हुनुपर्यो ? : १२०
 पाँच उच्छ्वास : १२२

खण्ड ३ □ गद्यलयात्मक कविता

मैले खेलेको माटो : १२७
 आज हावाजहाज आउँछ : १२८
 कठैबरी ! : १३०
 काठमाडौँ : १३२

६ □ आकाश माटोमाथि

हिमालको पानी बगेकै छ : १३५
 हिउँ चिसो हुन्छ : १३७
 विश्वासको भुइँचम्पा सुकेजस्तो छ : १३९
 भुझ्गोमा पिल्सएको मन : १४१
 वृद्धहरू गृहमन्दिरका देवता हुन् : १४३
 अझै छोएर आइदिए हुन्थ्यो : १४६
 धरहरा : १४९
 दुङ्गाहरू फोरौँ : १५१
 फेरि आफैसँग सझगामको तयारी : १५३
 टुडिखेल उस्तै छ : १५५
 देश रोइरहेको बेला : १५८
 दन्त्यकथाको राजकुमार : १६०
 पुरस्कार : अस्तित्व र प्रतिष्ठा ? : १६१
 म भन्छु : १६४
 प्रभातको प्रतीक्षामा : १६६
 जनआन्दोलनको सार्थकता : १६८
 शुभतारामा बालतारालाई भेट्न जाँदा : १७१
 धर्म र वर्तमान : १७३
 हामीलाई शान्ति देउँ : १७५
 म के हुँ त ? : १७७
 जिन्दगानी रितो छैन : १७९

खण्ड ४ □ गीतिकविता

नेपाली कविका स्मृतिमा : १८३
 पशुपतिको गर्जन : १८६
 गौरीको लोली : १८८
 कान्छी मटचाड-टचाड : १९०
 हत्तेरिका ! : १९२
 कुरा केही सुनाउन आएको छु : १९४
 नारीको वेदना : १९६
 माया सादून आयौँ : १९७
 शान्ति खोजी बसेको छु : १९८
 परदेशीकी पत्नीको पत्र : १९९
 पहिले र अहिले : २००

मनकै गीत गाऊँ : २०१
माया लाउँला चौतारीमा : २०२
कस्तो बानी बस्यो ? : २०३
पराई कोही छैन : २०४
म त पर्खी बसेको छु : २०५
असार पन्थ : २०६
कैल्यै टाढा हुन्न : २०७

खण्ड ५ □ अनूदित

नेपालभाषा

धरतीलिसे : २११
छन्त मिखा बिये : २१३

हिन्दी

तीन अनुभूतियाँ : २१५
चलते-चलते : २१७

अङ्ग्रेजी

Back again I am : २१९
Silent Talk : २२१
Shadowy Clouds : २२३
I'll Pick Flower : २२५
I left my Eyes : २२६
My Country : २२७
Come Back as the Star : २२९

उर्दू

نگاہما دارد-و- فُونگاں بنا جانے پر : ۲۳۲
نالا-و-فُریاد : ۲۳۴
پھاڈی پر سے : ۲۳۶
وہ کیاں ہے : ۲۳۷
گیت میرے خو گاہ : ۲۳۹

ਖਣਡ ੧

□ ਛਨਦੋਬਦ੍ਰ ਕਵਿਤਾ

जीवनयात्रा

आफ्नै आधार खोजेर आफ्नै संसारमा बसी
कट्चो सङ्घर्षको बाटो घामपानी तपीतपी
गुराँस फूलजस्तो भै फुल्ने मीठो छ चाहना
यही सङ्घर्षयात्रा हो, यसकै गर्दु वन्दना

धर्ती यो त्यसरी बिम्फोस् युगको इतिहासमा
जसरी पूर्व बिम्फन्छ आलोकले प्रभातमा
आँखाको मृदु भाषामा सानो संसार फुल्दछ
मेरो आराध्य वाणी हो, वाणीमै ज्योति खुल्दछ

लेकबेसी चहारेर छोपूँ लाग्छ सधैंभरि
दिन्छ भन्कार छातीले सारङ्गी रेटिँदासरि
माटाको गीत गाएरै सिर्जना सल्बलाउँछ
भुल्केर मनको गङ्गा मायामा कल्कलाउँछ

चोखा विश्वासका शब्द उनिन्छन् जब छन्दमा
अन्धकार लुकी भाग्छ डराईकन अन्तमा
खोलोजस्तै छ यो यात्रा, रोकिन कहिल्यै स्वर
धर्तीको मन्त्रणा मेरो हुन्छ जीवन्त, सुन्दर !

कृष्णप्रसाद पराजुली : आस्थाका आयाम : २०४६

■

युवाशक्ति

धर्ती बिम्फन्छ यो जस्तो पूर्वद्वार खुलेसरि
मुटुको पत्रमा आफै शक्तिफूल फुलेसरि
सिर्जना जब पोखिन्छ दुङ्गोमाटो रसाउँछ
युग आफ्नै युवाको हो, आँसु मोती सजाउँछ

लालीगुराँसको फूल रङ्गिनै जान्छ बोटमा
आँखामा खेल्छ इन्द्रेनी, माधुर्य खेल्छ ओठमा
यौटा लहर उर्लेभै, यौटा बत्ती बलेसरि
अन्तश्चेतनको भुल्का खुल्दै जाऊन् सधैभरि

आफ्नै स्वर उठे मात्रै सङ्गल्प लहराउँछ
गाईगाई नयाँ गीत घाम मीठो उदाउँछ
कोल्टो फेरी उषा आफै हाँस्न सक्छ निरन्तर
युवाका हातले छुन्छन् जेजे त्यो हुन्छ सुन्दर ।

प्रतिभा : २१/१२, २०४४-०४६

स्वागतका फूल

शब्द-सङ्गीतमा विभिन्नी सिर्जना क्यै रमाउँछ
सष्टाको सपना बोकी नौलो बिहान आउँछ
इन्द्रावती जहाँ बग्छ भाका मीठो सुसाउदै
कविता-कल्पना खेल्छन् धर्तीमा लहराउदै

गुँज्दछन् गीत कोसीका, रोसी बग्दछ कल्कली
खाई ठक्कर पाखामा आँसु निस्कन्छ भल्भली
तैपनि छहरा गुँजे घन्कन्छन् गीतका स्वर
काँडाका बीचमै फूल बास्ना छर्दछ हर्हर

माटोलाई पुजूंजस्तो दियो केले निमन्त्रण
मध्यवसन्तको बेला लट्ठएभै भयो क्षण
आँसु-हाँसो टिपिजाऊ साँचेर सम्फना तिमी
लालीगुराँसको फूल छातीभरि चुमीचुमी

शारदी याममा गाउंजस्तो फंरि सधैंभरि
भेट सुन्दर यो लाग्यो फूलैफूल भएसरि
छैन केही दिउँ के खै छाती किन्तु विशाल छ
यै छातीको मीठो स्नेह सम्फदेऊ कमाल छ !

काखे, २०४४ चैत २०
काखेली : १, २०५० वैशाख

काव्यपथका यात्री

यात्री हे सुकुमार काव्यपथका, छौ सम्भना-चित्रमा
हाँकेरै युग जो गयौ स्वर अभै घन्कन्छ हृत्केन्द्रमा
अघौंबाट हिँडेर कान्तिपुरमा आई तपस्या गयौ
बगदा कल्कल भावपूर्ण कविता मेची र काली तच्यौ

भोगदै जीवनमा व्यथा जति भन्यौ साहित्यमा सुम्प्यौ
आफै उज्ज्वल सृष्टिमा रत हुँदै तारा तिमी चम्कियौ
त्यो बेला, स्मृति त्यो भुलिन्छ कसरी भिल्का हजारौ हुने
वाणी सुन्दर बन्छ बालमनमा आएर नै गुञ्जने

कैले बोल्न पुग्यौ बसेर पिंजराभित्रै सुँगाभैं बनी
कैले कोकिलभैं भएर रसिलो भाका छुटायौ पनि
यौटा वृक्ष भयौ र आखिर गयौ गङ्गा र गौरी छुन
इच्छा सत्त्वल खेल्दथे कि मनमा खोज्यौ सकेको दिन

सुन्नाभा वनमा फुलोस् कि पहरा ढाकी गुराँसै फुलोस्
खुम्चेका अनुहारमा दिनदिनै लालित्य नौलो खुलोस्
धर्तीकै सपना भएर छरिने— हो, सिर्जनाको क्रम
श्रद्धापुष्ट चढाउदै छु त्यसकै गर्दै म आमन्त्रण !

लेखनाथ शतवार्षिकी स्मारिका (२०४०-४१) : २०४६

माटो चिन्यो भने

जन्मेको हुन्छ नेपाली माटो आफ्नो चिन्यो भने
सकछ हुर्क्न आफैमा स्वप्ना मीठो फुल्यो भने
भुल्काजस्तै भई हिँडला ज्योति बोकेर हातमा
आफ्नै मङ्गलयात्राको गीत गाई प्रभातमा

देश खोजेर पाइन्न पाना कागतका भरी
देश टासिन्छ छातीमा लाखौं फूल फुलेसरि
अर्काकै भरमा बस्ता गरिमा साँच सकछ को
चालेर काठका खुट्टा धर्तीमा हाँस्न सकछ को ?

कीटाणु रोगका सर्दा छाती हुन्छन् सबै चिरा
डढाऊ अब ता चेती बाह्य विलासका कुरा
नत्र निल्छ स्वयंलाई भष्टाचार अजिङ्गर
यसरी देश दुन्वेछ बोकी व्यथा भयङ्गर

तिम्रो मात्र हुदै हैन, न मेरो मात्र देश हो
साभ्का देश यही हाम्रो युगौंको इतिहास हो
यौटा सङ्गल्प चाहिन्छ चोखो निर्माण ल्याउने
आफ्नै शक्ति सँगालेर घामजस्तै रमाउने ।

काठमाडौं, २०४५ असार
२०४७ असार, 'जनमत' मा प्रकाशित

जागरणका केही गुञ्जन

वैलाएको थियो स्वप्न हिजो केही भरी-भरी
थियो सन्त्रासको बेला थर्काउने घरी-घरी
बाटो थियो टुटेजस्तै, सुतेजस्तै कहीं थियो
कान्तिको गीतमा किन्तु छाती यो चस्कँदै थियो

छोयो चेतन-भुल्काले प्रत्येक अनुहारमा
कालो बादल च्यातेर घाम भुल्क्यो दुवारमा
तोतेबोली खुले मीठा, नौला भाका स्वयं गुँजे
मान्छेहरू उठे कुर्ली, सृष्टिको महिमा बुझे

जोडिएको छ यो बाटो बल्ल आई यतातिर
जुर्मुराएर माटोले भर्न खोज्छ नयाँ स्वर
पूर्वी आकाश बिम्फेर गर्दै छ रे निमन्त्रण
नयाँ निर्माणको हाँक दिँदै छ परिवर्तन !

उम्रेको रुख भेडाई दुम्केर वनको कुना
काट्न खोज्ला जरा कोही सावधान सबै जना !
घुस्यो भने यहाँ हाम्रो बस्तीमा नर-राक्षस
सास्तीमा फेरि पार्नेछ, खाँदै जानेछ मानिस

भिक्षा मागेर बाँचिन्न कसैका सामुमा गई
इच्छा भारेर हाँसिन्न सुकेको पातभै भई
घामभुल्का खुलेजस्तै अभियान चलिरहोस्
उत्सर्गको कथा आफै सिर्जनामा फुलिरहोस् !

नारी-सङ्कल्प : १/१, २०४७ फागुन

■

स्मृतिका भिल्का

आँखा चिम्ल्यौ मेरो कविजी ! हेदहिँदै एक बिहान
ग्रीष्मयामको नीरस बेला थामिन खोज्यो अन्तरगान
आर्यघाटमा आगो दन्क्यो, लाग्यो तैपनि गाइरहेथ्यौ
भाग्यो खुसी त, भाग्यो नीद प्रतिपल मनमा आइरहेथ्यौ

“क्रान्तिविना क्वै शान्ति हुन्” भन्दै भोग्यौ बन्दी जीवन
कस्तो दुःखको रात थियो त्यो, कस्तो थियो है निष्ठुर क्षण !
सर्वस्व हर्ने, कविता खोस्ने युगको कालो रीत काटी
'बाँचिरहेको आवाज' ल्यायौ तिमीले मुटुका ढुकढुकी साटी

भूल भएमा सच्चिन सक्यो फेरि पनि यो इतिहास
उर्वशीलाई जित्ने अर्जुन कुर्लिन सक्ये प्रतिमास
दुख्यो होला 'विश्वव्यथा' मा आँतको घाउ चहन्याई
हिजो थियो जो भोलि रहने आजको सष्टा मान्छेलाई ।

आशा-निराशा, सुख र दुःखमा देशको भाका सुन्दासुन्दै
'तिम्रो बासित पैसा छैन' भन्ने पीडा गुन्दागुन्दै
छाड्यौ कसरी बिदा माग्यौ— हामीलाई भुलेजस्तो भो
कान्तिपुरमा यौटा वृक्ष बाटामा नै ढलेजस्तो भो ।

प्यारो 'ओखलदुङ्गा' रुन्छ, तामाकोसी सलसल घुम्छ
स्मृतिको डुङ्गा चढौ जाँदा नयन रसाई भुलभुल हुन्छ
क्यै जितेभैं, क्यै सम्भेभैं आउँछ तैपनि जुन प्रतिविम्ब
छटपटी हट्ने, युग बदल्ने स्वर घन्काओस् पछिसम्म ।

रत्नश्री (दै०) : पूर्णाङ्ग १५०, २०४९

प्रवाहस्वर

आयो बिहान भन्ठान्यैं हटेको छैन बादल
सम्फनामा घुयेंत्रोले हान्दै छ पलका पल
लागेको छ कहीँ लाम बाटामा, फुटपाथमा
ठोकिकन्द्धन् दुइटा नेत्र गएर भीडभाडमा

बज्र आएर बाहुमा हान्न सकछ कुनै दिन
पैन्हो ल्याएर बाटो नै छेकन खोज्छ कुनै क्षण
पगलीपगली म चिच्च्याऊँ सुन्ने मान्छे कहाँ छ र
आफैँ सङ्गल्प बोकेर छैनै छ धरतीतिर

पेटको जपना भाग्यो, जेटको सपना उड्चो
नयाँ संसारको आशा के भयो खै कहाँ पुग्यो !
गोलीभन्दा भयो चर्को मान्छेका मुटुको व्यथा
के चाह्यौं के भयौं हामी विश्वास नै टुट्चो यता

आओस् जस्तो जहाँ बाधा नहारी भेल्नुपर्छ रे
अग्निज्वाला उकेलेर दुष्टता पोल्नुपर्छ रे
बिम्फ चेतनका मूर्ति, बिम्फ मान्छेहरू सब
रच्नु छ जुन संसार होओस् सुन्दर त्यो अब ।

सन्देश (हवाईपत्र) : १/४, २०४९ साउन

■

बोल हे सिर्जना यात्री

तिमी है युगको रन्को, गीत-सङ्गीत है तिमी
फक्रेजस्तै, फुलेजस्तै जीवन्त क्षण है तिमी
तिम्रा ध्वनि जहाँ गुँज्छन् आफैमा चल्बलाउँछन्
हुँदै साकार वाणीमा सिर्जना सल्बलाउँछन्

पानीपानी भयौ होला जिन्दगानी बिताउँदा
अग्निज्वाला बन्यौ होला पीडाले छटपटाउँदा
सारा कष्ट पचाएर पाखा-पर्वतभै अडचौ
सृष्टि यो हरियो पार्न खोलोजस्तो भई हिँडचौ

जुध्धन् मान्छेहरू काहीँ— घाउँ टन्कन्छ आँतमा
उल्कापात कतै हुन्छ— आँसु भुल्कन्छ रातमा
हाँक दिन तिमी सकछौ बोकी चेतनका स्वर
नयाँ विश्वासले लिन्छ समस्यासित टक्कर

कुचाला सब हुत्याई, चुँडाली कूर बन्धन
पखाली जगको मैलो गर्दै अन्तर-मन्थन
देऊ जीवनका सत्य, देऊ यथार्थ है तिमी
मान्छेका मनको धोको मेटिन्न कहिल्यै पनि

बोल हे सिर्जनायात्री, बजाऊ अभ बाँसुरी
घन्कोस् कुनाकुना छोई तिम्रो त्यो स्वरमाधुरी
वर्षासरि तिमी आऊ, घामजस्तै तिमी खुल
सम्फना-लहरीभित्र प्रत्येक ऋतुमा फुल !

थाँको (वार्षिक) : २, २०४९

कविजी*लाई सान्त्वना

नमान कविजी ! दुःख व्यर्थेमा कोकिंदै तिमी
हुँदैन रे कुनै अर्थ रोएरै सकिए पनि
गोलीले भोलि के हुन्छ जान गाहो निकै पच्यो
काण्डका काण्ड देखौमा आशाको चोइटा भन्यो

बाँचेका छन् जहाँ मान्छे बोकाको टाउको जडी
अभ त्यो पनि उल्टो भै बन्धन् दक्षप्रजापति
त्यो ठाउँमा कहाँ कल्ले वाणीको मर्म बुभदछ
साधना-शिल्पको तिम्रो देन को चिन्न सकतछ ?

* कवि भरतराज पन्तप्रति लक्ष्मित

नलेखे पनि, के हुन्छ, हुनै पदैन तन्मय
स्वयं घोषित भै प्राज्ञ सकिन्छ बन्न निर्भय
कसैका तालुमा आलु फल्दै जान्छ घरीघरी
बिसन्धौं किन यो सत्य आँसुको पथरा परी !

कोही कुर्सी भए पुग्ने कोही घुर्की दिने अति
डाडुपन्यू लिई आफै हिँड्छन् दक्षप्रजापति
आशीर्वाद उनी दिन्ये स्वस्तिका हात जोडिँदा
भर्न सक्थ्यौ तिमी भोली उनैका द्वारमा हुँदा

रामो भो जोगियौ हाँस, समाऊ फेरि लेखनी
गर्दछन् जनता माया रसिला कविता सुनी
बधाई कविजी ! भन्छु छोड चिन्ता अझै जुध
जित हो अहिले तिमो, हार हो तिनको बुझ !

चलचित्र : गाईजात्रे अङ्क २८, २०५१

आऊ अनि गाऊ

कल्पैदै नयनमा अब आऊ
दिव्य राग-सुरमा अनि गाऊ

सिर्जना-सुमन फुल्दछ हाम्रो
प्रेमले जुन रच्यै अभ राम्रो
बिर्सिंदा पनि सँगै हुन पाओस्
सम्भिँदा पनि सुधारस आओस्

भुल्कैदै भुवनमा पनि आऊ
दिव्य राग-सुरमा अनि गाऊ

फोरिंदा हृदयको पनि पोको
पुरदथ्यो सहजमै सब धोको
हुन मानिस मनैसँग रित्तो
छाम्नुपर्दछ कहाँ भन भित्तो !

टल्कैदै रहरमा पनि आऊ
दिव्य राग-सुरमा अनि गाऊ !

काठमाडौं, २०५०

■

गौरीशङ्कर आँखामा

गौरीशङ्कर आँखामा, छातीमा दूधपोखरी
खेलेको रूप धर्तीको राम्रो लाग्छ सधैभरि

सपनाबिपना खुल्छन् जब पूर्वी प्रभामनि
सगै कोही बसेजस्तै हुन्छ एकान्तमा पनि
नियालंर अघाइन्न, दृष्टि पुग्छ त्यतातिर
बिहानीपखको घाम भल्को दिन्छ बराबर
लालीगुराँसका भुप्पा फुल्छन् पाखा वनैभरि
छाया मीठो हिमालैको, माया मीठो मनैभरि

सुनकोसी तरी फेरि तामाकोसी किनारमा
रन्को यौटा फुटाऊँझै लाग्न थाल्यो हियारमा
माथि-माथि पुगूँजस्तो हेरूँजस्तो थली-वन
सबैभन्दा उँचो भनु हुन्छ मानिसकै मन
छातीका पत्रपत्रैमा धूपीको वासना छरी
आफैँमा चेतना भर्ने सक्तछन् फुक्न बाँसुरी

सुखदुःख त्यहाँ बोल्छ, चाहन्छ हाँसन संस्कृति
उठन खोजेर धर्ती त्यो माग्दै छ नवआकृति
सम्भनाको पयो गाँसी लान खोज्छ कुनाकुना
बुझै छ त्यसको भाषा फक्रै छ मुनामुना
भेटेजस्तै खडेरीमा बाटाका छेउ-छाहरी
ज्योति नौलो घुसे हुन्थ्यो आँखाकै डिलमा सरी ।

रजतजयन्ती स्मारिका (कालिन्द्योक युवाकलब) : २०५२ वैशाख १३

■

दुई करोडको व्यथा

चढूँ हिमालमाथि वा अडूँ मधेस फाँटमा
दुई करोडको व्यथा अझै छ दुख्छ आँतमा !

इब्यो कि घामजूनभै तिरीमिरी थियो कतै
बढेर स्वार्थदैत्यको चुरीफुरी थियो निकै
चटकक चुँडन खोज्दथ्यो, पटकक भाँच खोज्दथ्यो
यहीं कतै किनारमा हिँडेर नाच्न खोज्दथ्यो—
हिजै त हो यथार्थ त्यो जुधीभिडी भगाइयो
मिलेर एक सासमा ध्वजा नयाँ उठाइयो
सुसेलियो, खुसी छुटचो भुमेर मध्यरातमा

चढूँ हिमालमाथि वा अडूँ मधेस फाँटमा
दुई करोडको व्यथा अझै छ दुख्छ आँतमा !

वसन्त त्यो कहाँ गयो न फेरि जुट्न पाइयो
जितेर कालचक्र नै न मार्ग भेट्न पाइयो
खपूँ कहाँ कसो गरी कठोर हुन्छ खप्न भन्
जपूँ कहाँ असत्य रे विशालु काण घुस्तछन् !
भुलेर स्वच्छ सृष्टि त्यो हिँडचौ तिमी कहाँ भन
जवाफ चाहियो अझै बनेन देश यो किन ?
हुंदैन है बिगार्न ता उँघेर घात-मातमा
चढूँ हिमालमाथि वा अडूँ मधेस फाँटमा
दुई करोडको व्यथा अझै छ दुख्छ आँतमा !

छ रङ्गबाट माथि जो मुछिन्न खालि रङ्गमा
परन्तु लाख यत्को व्यथा छ अङ्गअङ्गमा
छ कान्तिको, छ शान्तिको जहाँ सधैँ निमन्त्रण
डुब्यो भने स्वदेश यो हुंदैन स्वत्वरक्षण
शहीदको प्रयाण खै कहाँ कता पुऱ्याइयो ?
विशाल लक्ष्य एउटा कहाँ छ फेरि चाहियो
अडिन रे कहीँ कतै लुछेर फूलपातमा
चढूँ हिमालमाथि वा अडूँ मधेस फाँटमा
दुई करोडको व्यथा अझै छ दुख्छ आँतमा !

गोथूलि : ५, २०५२ वसन्त-वर्षा

आकाश रुँदिएभैं छ

थियो लक्ष्य त्यहाँ पुग्ने फुल्छ जहाँ सुनाखरी
आकाश रुँदिएभैं छ, दुख्छ छाती चिरा परी

सुँध्ने नाक भयो बन्द, कानमा सुलसुले घुस्यो
बाटाभरि उडी धूलो वितृष्णाले मनै सुक्यो
इन्द्रेनी कल्पना मीठो गाँसिएथ्यो सँगै मिली
भैसकेछन् निकै वर्ष केश यी काँसभैं फुली
उज्यालो चाहना के भो बोली आफ्नै लुक्यो कता
'डचाडीमम्मी' भई ऐले छन् आमाबाबु बेपता
इन्द्रको जालजस्तै भो जाल काटिन्छ के गरी
बिम्फन्छ सपना कैले चेतनाको प्रभा छरी !

दुर्योधन उता हाँस्छन् महाँगीको गदा चुटी
चुँडिएसरि भै रुन्छन् दूधमुखे यता सुकी
खोल बोतल पाइन्छ हुँदा सांसद नै बरु
जनता पटुकी कस्छन् भत्ता बदछ त्यहाँ अरू

ताँती लाग्दै छ जन्तीको सोखले फूलमा सुँधी
सुन्ने-बुझने गुनासो को बिहाकै पालमा उँधी
दुःशासन भई खालि दुःशासन निकै गरी
देश नझरयाउने हुन् कि शङ्का लाग्द्ध थरी-थरी

पानी छैन भने कोही जहाजैबाट ल्याउलान्
ठूलो होटेलमा राखी अभिषेक गराउलान्
अर्काकै गीतमा भुम्छन् सबै लुटी लगे पनि
साभां हो अभ भन्दै छन् भित्रभित्रै बगे पनि
घोडा कुदेर के भो खै हुन्थ्यो जिब्रो कुदे मजा
गोडा दन्हा भए मात्रै लम्बिन्थ्यो आयुको ध्वजा
घाम होला कुनै बेला, कुनै बेला परोस् भरी
कुर्सीमा बस्न पाइन्न खुदो चाट्ने निहुँ गरी

आँखा त्यसै पछारिन्छन् हिँदा यो फुटपाथमा
फेरेजस्तै भयो हेर्दा फेरि यो दिन रातमा
यौटा पहाड बज्रेभैं दुखेको छ यहीनिर
नयाँ आलोक खोज्ने हो कैले पूर्वी दिशातिर !
नदीको छालभैं उर्ली प्रभाती गीत गाउँदै
बाटोघाटो छिचोल्नै छ नौलो जीवन ल्याउँदै
इतिहास डुबे डुब्छ देश खाडलमा परी
अन्तर्चेत दिऊँ भन्छु शङ्खनाद अभै गरी ।

सुगन्ध : १७/१८६, २०५४ वैशाख-जेठ

■

मितेरी मन

छन् मित्र मेरा जब एकसाथ
रातै रहोस् ता पनि हुन्छ प्रातः
वीणा बजेरै स्वरमा घुलिन्छ
बसी सुसेली सँगमा भुलिन्छ

स्वप्ना सिंगारीकन फूल फुल्छ
संसार यस्तै गतिसाथ खुल्छ
मनै मरेमा रहैदैन केही
सुकै गएझैं हुन सकछ देही

हुन् मित्र सइला जसलाई भित्र
राखिन्छ लेखी मनबाट पत्र
स्वीकार बोल्ला जब नेत्रबाट
होला फुलेभै अनि लेकफाँट

ऊ मित्र मेरो कहिल्यै हुँदैन
चिनेर जल्ले मुटु नै छुँदैन
बाँडेर पीडासँग जो रुँदैन
सुकतो जरा हो— रस क्यै दिँदैन

हिजो रहेको प्रिय मित्र मेरो
चढचो पजेरो अब दूर भो त्यो
समझी उसैको मुख उत्ससाथ
मारूँ अँगालो कुन चित्तबाट !

विश्वासको चम्चम कान्ति ल्याई
चम्कन्छ तारा जब माथि च्याई
हल्कन्छ माया अनि भल्मलाई
बरनेछु खोलासरि कल्कलाई

त्यही मितेरी अब जोड्न पाऊँ
धर्ती हँसाई नवगीत गाऊँ
जडी मनैले शुभ दृष्टिपात
अँगाल्छु तिम्रा दुइटै म हात ।

मैदान (वार्षिक मुख्यपत्र) : ४/२, २०५६ मङ्गसिर

■

किनारलाई आँखामा राखेर

कोही घुस्छ भने आई फूल रोप्ने किनारमा
छाड्नु हुन्, त्यसै छाडे दाग लाग्ला निथारमा

मुटुभन्दा ठूलो हुन्छ देशको स्वत्व-गौरव
त्यसैले जीवनी सिँच्छ, त्यसैले छर्छ सौरभ
नालापानी गुम्यो फेरि कालापानी गुम्यो भने
हाम्रो स्वत्व कहाँ बच्छा पानी नै रितियो भने
अङ्गालो मार्नु मर्नु हो- आँसु बच्छ निथारमा
हाँस्नु के जिन्दगीभित्र घाम ल्याई पहारमा !

सिमाना मेचीको सर्दै कैले बत्ती निभाउदै
कालीको कल्पना मर्दै कैले खम्बा उठाउदै
हामी पहाडमा बस्छौं दिन्छौं हिमालको जल
हामै गुणत्व बिर्सेर गर्दै छन् किन यो छल ?
आज किनारमा घुस्छन् ताकलान् भोलि सँघारमा
तोडछ लक्ष्मणरेखा जो ढालै पर्दै प्रहारमा

कला-संस्कृतिलाई नै धमिलोमा धसीधरी
वक्ष खाई गएका छन् कीटाणु क्षयका घुसी
चेतना जूनभै बन्दू चढिन्दू चुलीमा जब
रुख-बुटाहरू उठ्छन् सहैनन् त्यसै सब
कसैले छुन पाउन्न लेक होस् वा पुछारमा
लम्कैला ज्योतिजस्तो भै वीर जाति सखारमा

काठमाडौं, २०५५ तिर
गरिमा : पूर्णाङ्ग ३०२, २०६४ माघ

■

अन्तर्गुञ्जन

पथ शून्य थियो, दिन भुम्म थियो
मनको सपना पनि बन्द थियो
घर जेल बन्यो जन कैद भयो
कति आँसु निली बह गुम्सरह्यो

जति घाम डुबी कटु याम बितोस्
जति आस लुच्छी डरत्रास छुटोस्
तर हार कहाँ जनभेल जुट्यो
अनि मुक्ति मिल्यो, इतिहास उठ्यो

जिउदै छ कथा किन त्यो भुलियो
जनमानसको लय नै धुलियो
अझ छन् अधुरा कतिका सपना
किचिएसरि छन् मसिना जपना

वरको परको भुइँमा कुहिरो
धुमिएसरि भो धुइरो-धुइरो
त्यसकै धमिलो जल-गाजलमा
रडिएसरि भो दल-बादलमा

मन दुख्छ कतै, तन दुख्छ कतै
किन शेष रह्यो सब रोग त्यसै !
छिचरो क्षण भो सब पोल्छसरि
चिरियो छरियो बिपना यसरी

धरती चिसिँदा दिन यो रुँदियो
सृजनापथको हक भन् चुँडियो
जननायक हो ! अब सोच्नुपन्यो
तमको पहरो सब फोइनुपन्यो

यदि देश डुबे कुन अद्ध्र यहाँ
मुख हात सुके सुख जुट्छ कहाँ !
स्थिति छन् युगका नबुझी नहुने
जडतुल्य भई कसरी सहने !

जन बाँच सके मन हाँसन सक्यो
युगको पनि हाँक सकार्न सक्यो
अलि चेत मिलोस्, मृदुगान खुलोस्,
अब सिर्जनको अभियान चलोस् ।

रातो थुँगा : ५/३, २०५२ शहीद दिवस

■

बसजात्रा

यो देशमा सबैभन्दा बसमै छ मजा अहो !
पाइन्छ है भुला खेल, तुलाभैं भुतिए भयो
ठेलिन्छन् रे जहाँ कोही च्यापिन्छन् भीडभाडमा
स्वादले बगली काहीं ठुँगिन्छन् एक सासमा

सिन्की, गुन्दुक खाँदिथे पुर्खाले पहिले कति
खाँदने परम्परा हाम्रो खाँद मान्छे सकेजति
कामून् जो नाच रामै हो, ठोकिक्यून् गई भ्यालमा
मजै हुन्छ कुनै नानी पेलियून् ख्याल-ख्यालमा

चदने मान्छे चढेकै छन् छन् उता मस्त चालक
केको भनुपन्यो व्यर्थे युवा, वृद्ध र बालक
निर्धाहरू निसासिन्छन्, जोधाले ठाउँ छेकतछन्
पैताला कुल्चिए के भो तोरीको फूल देख्लाछन् !

बौद्ध जाने बूढी आमै कीर्तिपुर पुगिन् कतै
ठिमी जान भनी चदने कलझीमा भरे कतै
गाडी जाम भयो फेरि न यता न उता भई
गुरु नै अद्विकिए आज बल्खुको नजिकै गई

हाँस्ने मान्छे कुनै होलान् होलान् कुनै यहाँ रुने
जिन्दगी नै तमासा हो— लिँदै रहून् मजा लिने
भाग्यले चदन पाएको गाडी हो धन्य छौ तिमी
खुसी धेरै मनाऊ है काठमाडौं घुमीघुमी

कामकाज हओस् बन्द, बाटो ता फेरि बन्द-छ
सानो स्वर्ग अहा ! कस्तो बागमतीको सु-गन्ध छ
लाठी खाएर साठीको म बन्छु वीर पात्र है
देऊ-बा लौ तिमी आयौ बसमा टेक्न मात्र है !

थोत्रोमोत्रो मिलोस् जस्तो भाडाभेटी दिँदै गरुँ
जिन्दगीको सबै ऊर्जा ल्याएर यसमै छरुँ
राजनीति भयो थन्वयोस् गएर अब म्युजिम
'जय होस् बसको जात्रा' जपी हिँडछु दिनैदिन ।

फुमन्तर : ३ (गाईजात्रा विशेषाङ्क), २०५३

■

मान्छे चाहियो

आँसु बगायो, आँसु रँगायो
भेटिनँ मान्छे लौन हरायो !
दृष्टि सबैको बन्धनभैं भो
लोकजगत्को लोचन के हो ?

मञ्जुलतामा सेचन छैन
सत्य चिनूँ के रड ता हैन
चिन्तन आफै व्यर्थ बनायो
कल्पित तृष्णा सामु भुलायो

भेदनु कसोरी मान्छे हरायो
भीड म हेठै शून्य गरायो
मानिसलाई खोजि म हिँदछु
केवल चौता-राक्षस भेदछु

मनमा आगो हुहुर बल्छ
मानिसभित्रै दुरदुर चल्छ
चाल भए यै मर्म छुदैन
निश्चय मान्छे सभ्य हुदैन

अन्तर बुझ्ने, मर्म छिचोल्ने
भेटिनै मान्छे कर्म सुसेल्ने
नैन भएको, मैन बनेको
देखिनै मान्छे नित्य रमेको

मानिस सच्चा आइदिएमा
गौरव आफ्नै गाइदिएमा
भुम्दछ पृथ्वी स्वर्ग हुनेछ
मानिस साँच्चै शान्ति लिनेछ ।

काठमाडौं, २०५४ असार

■

सिन्धुलाई हेदैं जाँदा

हिमाली शृङ्खला हाँस्थो आँखाका भावविन्दुमा
टाँसिएभै परेलीमा पर्दथ्यो दृष्टि सिन्धुमा
सूर्यमुखी फुलेजस्तै ठान्यै म बालजीवन
लोकको सृष्टि आफैमा लाग्थ्यो सधै मनोरम

प्रत्येक क्षणमा मीठो मानी दृष्टि दिँदै रहें
सूर्योदय जसै हुन्थ्यो आँखाभरि लिँदै गएँ
भुल्का छोप्थैं बिहानीमा, हेर्थे जून उदाउँदा
ओठमै सिर्जना खुल्थ्यो बिपनामा रमाउँदा

यौटी बैनी यतापटि बस्थिन् दक्षिण भेकमा
अर्की बैनी उतापटि चुम्थिन् उत्तर लेकमा
धर्तीमा काख जोडेर अँगालिन्यैं दुवै थरी
इतिहास धियो लामो स्नेहले गाँसिएसरि

महाभारत गुञ्जन्यो यौटीको स्निग्ध वक्षमा
हिमाली दृश्य चम्कन्यो अर्कीको उच्च लक्ष्यमा
रोसी-कोसी सुसेलेर गाइदिन्ये यताउति
इन्द्रावती कथा मीठो अलाप्यो माभमा बर्गी

तिनैको स्नेह पाएर यौटीको काखमा बसी
कल्पनामा बिते वर्ष इन्द्रेनी रडले मुँछी
यौटा सङ्गल्प बोकेर लेखूँजस्तै कथा भयो
सम्भनाको तरेलीमा यात्रा आफै चलीरह्यो

चौतारामा गई हेरै, कोदारी साँगुमा पुगें
सिन्धुकै प्रीतिमा डुब्बै मेलम्चीछेउमा घुमें
उँभोउँभो हिँडी जाँदा भेटिन्यो पाँचपोखरी
बिपना कहिले लाग्यो, कहिले सपनासरि

पाल्चोक, गौरँती जहाँ बोकछन् प्राचीन संस्कृति
हेलम्बुले दिने गर्छ सौन्दर्यपूर्ण आकृति
शिरमा इन्दु राखेर उठेभै लाग्छ सिन्धु यो
परन्तु उसको छाती दुखेको देख्न सक्छ को ?

पहिले पार्वती खेल्थिन् भन्छन् नाच्तै चुलीचुली
अहिले पार्वती रुन्छिन् भीरपाखा डुलीडुली
चौंरीखक्क पुगी कोही अन्योलमा भुराउँछन्
भेडीगोठ बसी कोही दुःखैका गीत गाउँछन्

ओसारेर दिदीबैनी लर्दै छन् खेपखेपमा
भुक्याइन्छन्, छक्याइन्छन्— बेचिन्छन् परदेशमा
बिसिंदैन अझैसम्म रुन्छ पिस्करको कथा
दुङ्गोमाटो स्वयं बोल्छ जहाँ जीवनको व्यथा

पैन्हो गयो कहाँ हेर्दा, पुऱ्यो मान्छे कतैतिर
हिमाली भेगमा के भो— थाहा छैन सबैतिर
अँधेरी रुन्छ पाखामा, उजेली डाक्छ नेत्रमा
लेखूँ ता शब्द पाइन्न, के लेखूँ अश्रुपत्रमा !

स्याउको, च्याउको खेती बदै आए हुने थियो
जनता पाइला चाली हिँडै गाए हुने थियो
योजनाका नयाँ ढोब लाग्न पाए यसै गरी
भेटन सक्यें उडी वेग हान्दछे जसरी चरी

अझै गाउँ म पुग्दै छु, हंडै छु दृश्य सुन्दर
छुटन खोजिरहेजस्तै लाग्दै छ युगको स्वर
वर्षा छोप्छ, शरद् लाग्छ, वसन्त फर्की आउँछ
सिन्धुको काँचुली फेर भन्दै मानिस गाउँछ

शोभाकी खानी हे सिन्धु ! राख है सम्फना लिई
बाँचेसम्म रहूँ हेँ सद्भाव तिमीभा दिई
देखते आएँ व्यथा तिम्रो आफू हिँडन सकेजति
लेखते गाएँ कथा तिम्रो मैले भेटन सकेजति

हेर्दा पारि अझै भन्छु- हिमाली शृङ्खलासँग
नाता मेरो उज्यालो छ बिर्सिन्न सिन्धु-सौरभ
घामधाया बनी फुटछन् मनका शब्द निर्भर
सुनकोसीसँगै बगै पुरछन् दूर निरन्तर !

सिन्धुमिलन : २०५४

■

भानुको उमझ कृष्णाको तरङ्ग

भानु ! मेरा तिमीलाई प्रणाम छ सधैंभरि
यौटा पीर छ छातीमा स्वप्न भर्दै गएसरि

असारमा तिमी जन्म्यौ असारे फूल मै पनि
उमझैमा डुबूँ भन्यैं बाग्मतीतटमा घुमी
तिम्रो कान्तिपुरी आज मेरो गन्धपुरी बन्यो
नातिलाई छकायौ कि सिर्जनाको स्वरै गुम्यो !
तिमी सुँध्यौ जहाँ फूल मथुन्छु नाक यो त्यहीं
सासै खुसिकन्द्ध कि जस्तो पार्न थाल्यो जहाँतहीं
भेट्टाऊँ म कता खोजी फूल त्यो गुनकेसरी
सखीका साथमा हिँडने कहाँ छन् शील-सुन्दरी ?

हाम्रो रगत उस्तै हो, उस्तै हुन् जीवनी-कथा
छन् भनूँ रित्तिए आँखा, छैनन् भनूँ बढ्यो व्यथा

हो अमरावती भन्थ्यौ च्याम्पटी खालि घुम्दछ
 प्रत्येक क्षणमा ताकी मान्छेको शिर ठुइदछ
 किन यस्तो भयो गान्हो बुझूँ बुभन म सकितनँ
 तिमी हिँद्ध्यौ जहाँ पैले त्यो ठाउँ आज भेटिनँ
 बोल्दैन कोइली जस्तो लाग्छ रानीवनैभरि
 रुदैन न्याउलीजस्तो देख्छु छोई मनैभरि !

छोप्छ यहाँ अँध्यारोले दिउँसै मार्गमा कतै
 ढाक्छ आफै तुसारोले आँखाका डिलमा त्यसै
 हावा पनि बहेजस्तै लाग्छ रोएर कोकिकै
 आफ्नै विश्वास मर्दै छ छातीमा नेल ठोकिकै
 केले अन्तर भो भानुं किन उल्टा भए कुरा !
 अरूकै भरमा टिक्ता निर्धा छन् सब पाखुरा
 देखेथ्यौ जुन त्यो स्वर्ग चीन, लन्डनकै सरि
 भागूँजस्तो भयो ऐले दुर्गन्धी नालमा परी ।

मुटु हो राजधानी यो- पर्दथ्यो उठनु लक्ष्यमा
 किन्तु कीटाणु घुस्ता छन् खान खोज्दै छ वक्षमा
 पशुका पति बुभदैनन् पोखूँ वह कता गई
 भ्यागुते चालमा बाँचौं कैलेसम्म ढुहू भई !
 तिमी भए यहाँ फेरि कविता कुन लेख्तथ्यौ ?
 चपला अबलासाथ के भयो सब देख्तथ्यौ
 सुखको सगरी भन्थ्यौ पर्दै छ दुःखको भरी
 बज्रले हानिएजस्तो लाग्दै छ शिवको पुरी !

नेपाली वाङ्मय : २ (पद्यविशेषाङ्क), २०५४
 भानुदर्शन : पूर्णाङ्क ७, २०६२

■

हुन्छ वीर वन्द्य त्यो

देश जन्मभूमि हो, देश कर्मभूमि हो
देशनिमित उद्घ जो हुन्छ वीर वन्द्य त्यो

मर्नु हुन्छ रक्तमा
देश भक्ति छैन ता
हुन्न हुन्न भिर्नु है
आज फेरि दासता

जाग्न सकछ चेतना अग्नि बन्छ वक्ष यो
लम्क भन्छ आँटले- उच्च हुन्छ लक्ष्य हो

बुभन खोज्छ याम यो
सुर्किएर बस्छ को
चर्किएर बस्छ को
थर्किएर बस्छ को !

मर्द कीटतुल्य भै एकलै त रुन्छ जो
बाँच्न सक्छ कोटिका निमित आँसु बाँझ्छ जो

रन्धनिन्छ वीर त्यै
दुःखकष्ट देख्छ जो
काटन थाल्छ वेगले
हाँक्न सक्छ फेरि हो

जिन्दगी त भुरिने हैन-हैन पात यो
आज राति जे भयो भोलि हुन्छ प्रातः हो ।

भुल्के घाम (ग्रामीण आदर्श बहुमुखी क्याम्पसको स्मारिका) : २०५५

■

यात्री ! हरायौ किन ?

आफैं सुतेभैं दिन भो उदास
यात्री ! हरायौ किन एक रात ?

खित्का नछाडी पनि हाँस्न सकथ्यौ
चस्का सहेरै पनि बाँच्न सकथ्यौ
बेला नपुरदै किन भर्नुपर्थ्यो
गैऽहो नदीमा किन तर्नुपर्थ्यो
जानिन्न केही मन भो उराठ
यात्री ! हरायौ किन एक रात ?

आई तिमी फेरि म भेदछु भन्थ्यौ
गाएर कोठाभरि नै छरिन्थ्यौ
फिछ्रौं कि साँच्चै भनी आस गर्थे
विश्वासको स्वच्छ उषा म हेर्थे
अल्भयो नि यस्तोसँग शीतपात
यात्री ! हरायौ किन एक रात ?

सष्टा तिमी हे ! नवसिर्जनाका
यात्री तिमी हे ! मधु तिर्सनाका
आफै अडेको रसिलो किनार
बिस्यौं दिऊँ के अब अश्रुहार .!
चल्ये अभै सिर्जननिमित हात
यात्री ! हरायौ किन एक रात ?

मान्थ्यौ कि कोलाहल सुन्न गान्हो
भित्रै घुस्यो वा बहको तुसारो
सोच्नै भयो कष्ट उठ्यो तराना
बाँकी थियो जुध्न यसै धरामा
छाडेर आफ्ना अधुरा प्रयास
यात्री ! हरायौ किन एक रात ?

जन्मत : साठ अ० ६१, २०५५ कात्तिक
नेपाली वाङ्मय : ३, २०५५

■

फेरि खोजौं बाटो

स्वयं जहाँ जुमुर हुन्छ माटो
खोजौं त्यता गैकन फेरि बाटो

काटेर पानी कुन काट्न सबछ
छोपेर आँखा कुन छोप्न सबछ
चाहन्न कोही जन आँसु भार्न
पाउन्न कोही बलले लघार्न
खोजिन्छ फ्याँक्नै जब दीर्घ नासो
लिइन्छ एकै स्वरसाथ सातो

छेकेर बाटो यदि लड्छ दुङ्गो
समाजमा आउँछ चाल बाङ्गो
दुङ्गो हटाएपछि मार्ग खुल्छ
प्रयासमै सुन्दर फूल फुल्छ
मेटिन्छ सारा जति लाग्छ टाटो
हुँदैन मान्छे सब याम लाटो

बाटो कसैले जब छेकन खोज्छ
हिँडै रहेको गति रोकन खोज्छ
ठाडो भएरै उठिदिन्छ माथा
खाँडो बनेरै खुलिदिन्छ भाका
निस्किन्छ वक्षस्थलबाट राँको
पोतिन्छ चिप्ला मुखमाथि ध्वाँसो ।

निसाप (स्मारिका) : निजगढ साहित्य परिषद्, २०५५

बागमती

जसको ध्वनिमा गुँज्यो वाणीको मधु गायन
बागमती हे ! तिमी लिन्छ्यौ खै कैले फेरि जीवन ?

सुखी संसार हुन्यो यो खुलेर शिवको पुरी
स्वरको बाँसुरीभित्र बोल्दथ्यो मनचाँचरी
घावैघाउ लिई सारा पुगेको छ प्रवासमा
बलात्कृत भएको छ सभ्यता इतिहासमा
भेटिन्ल वनकाली त्यो, छैन कैलाशको धुन
बागमती हे ! तिमी लिन्छ्यौ खै कैले फेरि जीवन ?

प्रभाती क्षणमा चींचीं बोल्दैनन् भैं चराहरु
भन्-भन् उराठलागदो भो, नाङ्गियो छैन आबरु
हरियाली जसै भाग्यो, भो कुरुप नदी त्यसै
पानी फोहोर पारेर हाँस्ने को हुन् जतातै ?
भयो दुर्गन्धले युक्त थियो जो स्थल पावन
बाग्मती हे ! तिमी लिन्छ्यौ खै कैले फेरि जीवन ?

कान्तिपुर रह्यो नाम कान्ति नै तर भ्रान्ति भो
पानी छैन भने सारा जिन्दगी नै अशान्ति भो
बाग्मती बग्न पाएमा रम्दथ्यो नगरी सधैं
स्वच्छ, सुन्दर भै हाम्रो चम्कन्थ्यो रूपरङ्ग नै
हाँस्न खोज्यो नयाँ ज्योति भेटेभैं गरी यो मन
बाग्मती हे ! तिमी लिन्छ्यौ खै कैले फेरि जीवन ?

गवेषण : १/१, २०५६ कातिक

■

आयो जमाना नयाँ

सष्टाका सपना भए तिरिमिरी, रिंगै घुम्यो बादल
आफ्नै मादल घन्किए दलदलै जालो जम्यो भूतल
बाजी मार्न लठारिने स्थिति बस्यो के चाहियो साधना ?
भन्टा-आलुसमेत प्राज्ञ बनिने— आयो जमाना नयाँ ।

आफ्नो संस्कृति पेलिँदै डटिसक्यो लाग्यो नशा अन्तको
भ्यागुतो वर भैसक्यो अरू कुरा के गर्नु खै जन्ताको
माछाको पनि छैन हालत निको सुख्खा बढ्यो भूमिमा
कुर्सी तान सके सबै मह जुट्यो— आयो जमाना नयाँ

के हो पुस्तक जानिदैन सब त्यो जानेर के हुन्छ र
आई क्याम्पसमै उँधे पनि भयो कल्ले मनै थुन्छ र !
विद्यार्थीहित चाहने यदि भए पासै गराऊ यहाँ
तिम्रो ज्ञान थुपार, राख गुरुहो ! - आयो जमाना नयाँ

अर्काको जपना लुछेर नबसी धाकै नचल्ने भयो
छिर्के दाउ भिकी विवेक नभुटी आसै नफुल्ने भयो
जालैजाल रच्यो, सकेजति लुट्यो हाहा हओस् चौकुना
आमाकै तन बेच्न तत्पर हुने- आयो जमाना नयाँ

त्यत्रो कान्ति भयो, त्यसै उडिगयो उत्साह वैली भन्यो
लाग्यो मूल्य चुकाउँला रगतको- ओझेल सारा पन्यो
पौडी खेल्नु मजा रहेछ सुखले, स्वप्ना पुग्यो जेटमा
बाँकी छन् अब फेर्न मस्तकहरू- आयो जमाना नयाँ !

साहित्य-कोसेली : सङ्ग्रह १०, २०५७

■

ज्वाला त्रिनेत्रको

लागथ्यो आइरहेछ धाम अहिले
धर्तीमा कुहिरो बढ्चो किन अहो !
उठौ छन् अभ द्वन्द्वका स्वरहरू
सक्तो खोजिरहेछु जीवनभरै
भर्दै गयो त्यै पर
द्वाकेर चारैतिर
मान्छे कराए यहाँ
तारा हराए कहाँ ?

पानी शून्य भयो मनै डदिगयो
 आशा बिलायो कतै
 आँखामा पनि रिक्तता थपिन गो
 टाढा भुलायो कतै
 फुल्दो स्वप्न धियो सुरक्षित यहाँ
 सुकै गयो त्यै पनि
 शैलीछन्दविना रचेसरि भयो
 गीतै-कवितै पनि

जित्थन् युद्ध बसेर राक्षसहरू
 हार्घन् यता रामले
 आऊ उत्सव मान्न हे नरहरू !
 मर्ने मरून् कामले
 वाणीमा यदि सकतछौ अब भने
 गोलीहरू क्यै भर
 तिम्रो लेखनी फेर्नुपर्छ नभए
 जोडेर हातै मर !

संष्टा : पूर्णाङ्ग ५० (अन्तर्राष्ट्रिय नेपाली कविता विशेषाङ्ग), मार्च-
 अप्रिल, २००२

■

मृत्युसँग जुध्दा

अभै म फुल खोजदथें, प्रयास किन्तु भुरियो
घुसी हुरी-प्रपातमा अथाह चोट हुरियो

म धर्मभूमि हैन है, म कर्मभूमिमा बसी
स्याहार्न खोजदथें यही धरा म बाहुमा कसी
ममाथि बज्रपात भो, चटचाड चटकियो कतै
लछार्न काल तम्सियो कुयाममा छिरी त्यसै
अभै म रच्छु भन्दथें सिंगार्नलाई यो जग
तँलाई लाज छैन के पुन्याउँदा यहाँतक !
गला त्यसै निसासियो, सरर वक्ष काटियो
घुसेर अन्धकार नै बिहान सूर्य ढाकियो

बुझूँ म बुझन कष्ट भो, पढूँ म पदन सक्तिनं
कसो भयो, कता गयो म दृष्टि खोल सक्तिनं

म शान्त स्थानमा बसी गुहार माघ्छु है पख
 छ काख मातृभूमिको सिँगार्न शेष यो अभ
 म जुध्छु जुध्छु काल हे, म भिड्छु लौ अभै पनि
 निचोर्न लुछ्न दिन्हं रे म बस्छु सिर्जना बनी
 छ अन्धकार फार्नु यो- रनन्न आँत रन्कियो
 र आँसुबाट शक्तिको प्रहार फेरि भन्कियो

रिंगेर स्वार्धरागमा बसिरहेछ जो यहीं
 उखेल्नु कान पर्दथ्यो नउमिकयोस् भनी कहीं
 परन्तु दुःख भोग्नलाई यही थियो कि सर्जक
 उठेर राष्ट्रनिमित्तमा जो गर्द्ध लक्ष्य सार्थक
 ताँ दुष्ट होस्, ताँ दैत्य होस् ममाथि व्यर्थ भमिटइस्
 भुलेर ला-उडाक्रिया ताँ सृष्टि मास्न तम्सिइस्
 म अग्नि बाल्छु नेत्रमा चरकक भित्र चर्कियो
 म भूइँचालमा छ्हु है जिमी थरकक थर्कियो ।

(उच्च रक्तचापको* रोगी बनी मरणासन्न अवस्थामा सुश्रूषालयमा भर्ना भई
 उपचाराधीन रहेंदा कविमा भएको अनुभूति । त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा नेपाली विषयका
 प्राध्यापनकार्यमा संलग्न र हाल सेवानिवृत्त कवि पराजुली नेपाली लोकसाहित्य २
 बालसाहित्यका विशेष ज्ञाता हुन् । असझ्य कृति प्रकाशित भैसकेका कृष्णप्रसाद
 पराजुलीका 'पन्थ तारा र नेपाली साहित्य', 'रामो रचना : मीठो नेपाली', 'नेपाली अध्ययन
 तथा अभिव्यक्ति', 'भाषाको माया' आदि कृति विशेष महत्वपूर्ण मानिन्दून् । 'कृष्णप्रसाद
 पराजुली : आस्थाका आयाम' शीर्षकमा प्राप्त पराजुलीसम्बन्धी स्मृतिग्रन्थ** समेत उनका
 जीवनकालमै प्रकाशित भइसकेको छ । -सम्पाद)

दियालो : हाँगो १३७, २०५९ असोज/सेप्टेम्बर २००२

जन्मत कविता (खण्ड १) मा पनि सङ्केतित (पुछारको टिप्पणीबाहेक),
 २०६४ जेठ १९

■

* मधुमेह तथा रक्तचापको ।

** सम्मानग्रन्थ ।

बहविस्फोट

युगलाई दिँके खै अर्घ बोकेर हातमा !
बल थालेको छ आगो नै दन्केर आज आँतमा

भोग्नु भोगिसक्यौं पीडा नौटझी नै भयो अब
मान्छेकै टाउकाबाट उम्रिए क्रूर दानव-
यस्तो चर्तीकला देख्ता आँखा तिर्मिर बन्दछ
तोरीको फूलजस्तो भै छाया छिर्बिर घुम्दछ
कोपिला हल्कने शक्ति खाएछन् बोट-पातमा
लाग्दै छ घामको भुल्कंग हराएसरि रातमा

तिम्रो द्वाड बज्यो हाम्रो आवाज चकमन्न भो
बस्तै छौं घरमा किन्तु आभास छैन- बन्द भो
भैगो, भाषण थन्क्याऊ कानका जाली फाटछन्
सुस्ताऊन् शन्तिले माली- फूलका बोट गोदछन्
कसरी देश तात्ला र फोसा गोबरग्याँसमा
सस्तो चातुर्यमा मात्रै लाग्लान् को जन साथमा !

डार्डुर गरी कुर्सी च्याप्ने दाउ निकै चल्यो
आमाको कोतरी लाम्टा लुछैतमा देह भन् गल्यो
जाँच्न कोही उडी जान्छन् बैङ्क, लन्डन, पेरिस
मृत्यु बोकेर बाँच्तै छन् साधनाशील मानिस
के हेरूँ दुर्गन्धी नाल, के ठोसूँ ओठ-नाकमा
सडेका छन् यहाँ लास, मान्छेकै प्रिय काखमा !

खबरकागज : २०५८ फागुन ९

पशुपतिनाथसँग

कसरी गाऊँ महिमा तिम्रो, कसरी आऊँ पशुपतिनाथ
थाहै छैन कि चाहै छैन रहन मान्द्येहरूका साथ !

भन्दून् सबले पशुपति हाम्रा साक्षात् ईश्वर गर्दून् रक्षा
किन्तु भयो के नेपालीले माग्नुपर्ने भैसक्यो भिक्षा
ईश्वर हुन्दून् मनको आस्था भन्ने भाव नै टुक्रिसक्यो
बम पो छन् कि बागमतीभित्र, फोहरमैला थुप्रिसक्यो
खाँदा गाँजा, धतुरो, भाड कि तिमीलाई लाग्यो मात ?
कसरी गाऊँ महिमा तिम्रो, कसरी आऊँ पशुपतिनाथ !

देशैभर लौ शान्ति छैन, हाँसी नाच्तछ भष्टाचार
 दिनदिन बद्धन् लोभी र पापी सहने कसरी अत्याचार !
 पशुपति साँच्चै देव थियौ ता देखुपर्थ्यो सब चाला
 मक्ख परेर हेरिरहेछौ लगाई तिनकै चन्दन-माला
 आई-आई बाटो धाई जोडूँ कसरी तिमीमा हात
 कसरी गाऊँ महिमा तिम्रो, कसरी आऊँ पशुपतिनाथ !

कामदेव नै भस्म भएथे दृष्टि तिमीले छर्दा
 सुन्छु कथा त्यो के भो अहिले लागिसकेछ त्यसमै पर्दा
 जेट पो चढने सुरमा छौं कि आसन कस्तै बस्छौ धुनमा
 रट्ठौ केके नाची-नाची त्यै श्लेषमान्तक वनमा ?
 मान्न त खोज्यौं नेताजेता तिनले दिए नि लातैलात
 कसरी गाऊँ महिमा तिम्रो, कसरी आऊँ पशुपतिनाथ !

सब जनका हे नाथ बनेका गछौं कस्तो अनाथ कर्म
 उच्चत हुन्छौ पसिना सोसी बेइमानीका बैठक भर्न
 मान्छेहरूकै मुटु र कलेजो थालेको छ हुन भक्षण
 कसरी मानूँ तिमीलाई खै उल्टो तिनकै भो संरक्षण
 बिक्छन् छोरी, मर्छन् भाइ, शून्य हुँदै छन् थात र बास
 कसरी गाऊँ महिमा तिम्रो, कसरी आऊँ पशुपतिनाथ !

मध्यपर्क : पूर्णाङ्क ४०४, २०५९ माघ

के भयो देशको स्थिति !

जति हुन् सपना सल्के, राँकिए-पगिलए कति
कल्लाई खै भनूँ पोखूँ— के भयो देशको स्थिति !

मान्छे है त जडेका छौ शिरमा सिड ती किन ?
माटामा विषका घैला भरेर राख्ताछौ किन ?
देश बनाउँला भन्यौ खन्दै छौ अभ खाडल
खुल्दैन किन आकाश, हटैन किन बादल ?
प्रतिज्ञा, के भयो तिम्रो, केले सुस्त भयो गति
कल्लाई खै भनूँ पोखूँ— के भयो देशको स्थिति !

नेता मर्दहरू आफै सुत्केरी हुन सकतछन्
कोही स्टेसनरीबाटै राँगो खैंचेर राख्नाछन्
भ्रष्टाचार उँभो लाग्यो, बलात्कार अझै बढ्यो
मान्छेको ममता भाग्यो, जेटको साथमा उड्यो
सष्टाको कलमै रोयो, हटेन किन दुर्गति
कल्लाई खै भनूँ पोखूँ— के भयो देशको स्थिति !

जता हेच्यो तगारा छन्, क्यै भए भिक है सुभ
भानुले के भने लेख, लक्ष्मीले के भने बुझ
मितेरी ता दन्हो हुन्छ योविना कुन बाँच्छ र !
नेपाली छहरा जागे शत्रु नै कुन अझ्छ र !
चेतना शून्य भो केले बिगाच्यो तिनको मति
कल्लाई खै भनूँ पोखूँ— के भयो देशको स्थिति !

वर्तमान सबै बिग्यो, भूतले भुत-ल्याइयो
छैन भविष्यको रेखा— निमोठियो, चपाइयो
बाँस काट्ने भए काट खटका निमित हैन है
सिँढी खै चुलीमा चदने, चदनका निमित छैन क्यै
मान्छेका मनको भाषा सँभाल है सकेजति
कल्लाई खै भनूँ पोखूँ— के भयो देशको स्थिति !

काठमाडौं, वसन्तपुरमा आयोजित 'विचलित वर्तमान' मा वाचित,
२०५९
गोरखापत्र : शनिवार, २०६४ भदौ ५

स्वप्न : आज पानी हुँदै गयो

हिजो स्वप्न थियो कस्तो, आज पानी हुँदै गयो
खसेजस्तै छ आकाश, धर्ती निसासिंदै गयो !

स्वतन्त्रता बचे मात्र नेपाली शिर उठदछ
निमोठेमा त्यसैलाई पीडाले ज्वरः छुट्टाछ
थिलथिलो भैसक्यो देश, दुख्तै छ अङ्ग-अङ्गमा
शान्तिका सपना कैले फुल्दछन् रङ्ग-रङ्गमा
आमाको दूध भेटिन्न शक्तिवाला उठी दुह्यो
हिजो स्वप्न थियो कस्तो, आज पानी हुँदै गयो !

धर्तीको म त पर्ती हुँ पानी खोज्दछु मूलको
साहै टन्किसक्यो घाउ औषधी खै त शूलको !
हुँ यौटा सिर्जनायात्री त्यसैमा म रमाउँछु
खोल है प्रगतिद्वार उन्मुक्त गीत गाउँछु
प्रातः-सन्ध्या सुई रोपी बाँच्नुको जिन्दगी भयो
हिजो स्वप्न थियो कस्तो, आज पानी हुँदै गयो !

जन्मून् नेताहरू यस्ता हाँकून् जो युगको रथ
जनसेवा गरी बाँचून् लागून् सत्कर्मका पथ
चौंरी भाग्न नपाऊन् है राँबेर पर खर्कमा
धकेल तिनका कुर्सी उँछ्छन् जो व्यक्ति स्वार्थमा
आफै छैन भने स्वत्व देशरक्षा कहाँ रह्यो
हिजो स्वप्न थियो कस्तो, आज पानी हुँदै गयो !

गोरखापत्र : २०६० साउन १७ शनिवार

■

माया पुरानो नहोस्- १

मान्छे बन सके पुग्यो वर कुनै मागिन आशा गरी
आस्था जद्दन सके प्रवाहित हुँदै भल्किन्छ माथाभरि
सेवामै तन यो समर्पित भयो, छाया बिरानो नहोस्
मेरो भन्नु सबै, म हुन्छु सबको- माया पुरानो नहोस् !

यात्राका सुरमा सकेजति घुमी स्वप्ना छरेथैं जति
लामो मार्ग हिँडी निकै पर पुगें फर्केर हेरूँ कति !
सिर्जेथैं जुन सिर्जना रहरले कुल्ची अँध्यारो नहोस्
के भन्छन् ध्वनि वक्षका सुन पुग्यो- माया पुरानो नहोस् !

मेरा बैगुन बिर्सिद्धौ, गुन भए लेऊ अँगाली तिमी
होला जीवन अर्थपूर्ण त्यसमा सानै भए तापनि
बत्ती भल्मल बल्नुपछै घरमा चर्की चिरा त्यो नहोस्
मेरो यो मन देशकै धन भयो- माया पुरानो नहोस् !

काखेली परिवार स्मारिका (बाँके) : २०५७ वैशाख १

माया पुरानो नहोस्- २

तिम्रो त्यै मनमा बसूँ गीत भई भन्कार सक्तो दिँ
हाँसो टिप्प राके टिप्प अधरमा उल्लास भदैं रहूँ
आफ्नै दाजु र भाइ हुन् मुलुकका दायाँ र बायाँ नहोस्
आभा स्वच्छ लिएर चम्कनुपच्यो- माया पुरानो नहोस् !

चोखो हो श्रम भन्नु सत्य पथमा पीयूषजस्तो हुने
भुल्के घाम भएर जीवन सधैं उत्कर्षमा लम्कने
यस्तै मन्त्र जपूँ विवेक नडगोस्, लाठो-तगारो नहोस्
यौटै कम्पनमा गएर बस है !- माया पुरानो नहोस् !

धर्तीको ममता भिज्यो हृदयमा सङ्गलो मुहानी खुलोस्
फुल्नै पर्छ नवैलिने कुसुम ता नौलो बिहानी फुलोस्
चम्केला अनुहार, दाग-रडले चाया परेको नहोस्
आफ्नै सिर्जनमा बगूँ बगिरहूँ— माया पुरानो नहोस् !

छाडी पर्दछ जानु यो घरजमै सम्फेर पो के छ र !
बाँचेसम्म छ भोग्नु ता सब मिलून् होस् जिन्दगी सुन्दर
मान्छेको नवमन्त्रणा छ जुन त्यो हाँसोस्, पियारो बनोस्
फुल्दो फूल बनेर मुस्किन सकूँ— माया पुरानो नहोस् !

आफ्नै बर्गतमा सिके जिउन ता उद्दा चराले पनि
मान्छे मात्र अहो ! दगुर्दछ यहाँ लोभै गरी तैपनि
सेवा गर्नु छ भूमिको घर बसी पच्ने उधारो नहोस्
त्यागीकै दुनियाँ छ कर्म गरिद्धौ— माया पुरानो नहोस् !

२०६३ कात्तिक २०
सिसार : अड्ड ५, २०६४

■

बगेको छ म आफैमा

भनुँ के ल्याएँ सौगात बाँकी छ खालि दुक्दुकी
बगेको छ म आफैमा कोसी, काली र गण्डकी

सिर्जनामा ढुबे पुरछ चाहिन्न अरू क्यै पनि
शब्दका लहरी चल्छन् केही भन्नु छ तैपनि
आत्मीयता छहारी हो, छाती नौनीसमान भो
आकान्त पार्छ ता कोही त्यही घोर मसान हो
स्मृतिमा हुन्छ माधुर्य, प्रफुल्ल हुन्छ जिन्दगी
बगेको छ म आफैमा कोसी, काली र गण्डकी

छल्ले बल्ले हर्षन् सीता रावण जालमा
सिर्जनाको पछ्यौरी नै च्याल खोज्ञन् कुचालमा
तिम्रो त्यही दशा होला लुध्यो कल्ले कहाँनिर
हाम्रो त्यही दशा भैगो टन्कियो थिचिँदा शिर !
देखाऊँ कसरी घाउ युगकै बद्ध छटपटी
बगेको छ म आफैमा कोसी, काली र गण्डकी

बिर्सी बिर्सिन्न यो हाम्रो मुटुको चाल एक हो
हिमाल अनि गङ्गाको संयोग रै'छ भेट भो
छायाले पनि पोल्दै छ सके लेप लगाइद्यौ
साटेर स्वर हे मित्र ! शान्तिसूर्य जगाइद्यौ
चिन्ता लाग्छ चिता हुन्छ कसरी खप्नु जगजगी
बगेको छ म आफैमा कोसी, काली र गण्डकी !

वाराणसी, नेपाल-भारत नेपाली लेखक-सम्मेलन २००३ का
अवसरमा ८ फरवरी, २००३ का दिन मैत्री कविसम्मेलनमा
वाचित

मालिका : ९, २०६२

जे बोलूँ कविता बोलूँ

जे बोलूँ कविता बोलूँ— नतर्सू राप-शीतमा
रोऊँ-हाँसूँ कता खै म मान्छेका हारजीतमा !

माटालाई पुजूँ भन्दै गर्न खोज्याँ निमन्त्रण
वासन्ती फूल सुँधैमा लट्ठिएभैं भयो क्षण
सङ्घलो पानी दिऊँ लाग्यो कोसीजस्तै सुसाउदै
बेला मीठो भए हुन्थ्यो कण्ठ-कण्ठ रसाउदै
नयाँ वर्ष उज्यालो होस, नदुबूँ अब रातमा
भुलिकयोस् काव्यको नौलो लाली भोलि प्रभातमा

धर्तीजस्तो उँचो अर्को छैन आधार नै कहीं
हुन्छ सुन्दर मान्छेको सपना-विपना यहीं
भुल्केन कल्पना कैल्यै देवलोक घुमूँ भनी
आफ्नै धर्ती पियारो भो, धर्ती भो सियलो पनि
यो बेला कवि हो, भन्छु सिर्जना बोक साथमा
थप्न पाए पुर्यो आभा मान्छेका इतिहासमा

दुख खेष्ठन् सबै सप्टा आँसुमा फूल रोप्तछन्
सत्ताधारी तिनैमाथि अँध्यारो छोप्न खोजदछन्
भो भयो, अति भो यस्तो चाला नै प्याँक्नुपर्छ है
तिम्रो मात्र हुँदै हैन माटो यो बाँच्नुपर्छ है !
कवि हे, कविता लेखौं कलेजी स्वच्छ भावमा
जूनघाम शुभेच्छाले घुमून धर्ती-अकासमा

उज्यालोको सीमा हुन्न, सकिन्न ज्ञानसागर
घल्चा नै नभरी बित्यै हुँदैन छाडन जाँगर
मुरली धुनमा गाउँ- ताली पिटूँ मिलीजुली
अभिवादनका हात जोड्छु- कृष्ण पराजुली
भो दुर्गन्ध चाहिन्न- जिउँ आफ्नै सुवासमा
पूर्ण जीवन यो होओस दुङ्गा फुले प्रयासमा !

गोरखापत्र : नववर्षविशेष, २०६३ वैशाख १

■

वसन्त यस्तो आओस् !

वसन्त आयो वनको कुनामा
छर्किन्छ पानी कसले मुनामा ?
वसन्त मात्रै कुन खोल्छ द्वार
विनाप्रयासै कति मिल्छ सार !

प्रचण्ड गर्भी पनि भुल्नुपर्छ
सङ्घर्ष-वर्षा पनि खुल्नुपर्छ
शरद् सुनौला अनि मात्र फिर्छ
घामै उदाएपछि रात चिर्छ

ठन्डी-चिसोमा न त तसिंदैमा
हारी जुहारी न त फकिंदैमा
लार्दैन टुङ्गो अनि हुन्न काम
लछार्छ त्यल्ले बितिजान्छ याम

वसन्त नै आउँछ ता नयाँ होस्
दुर्गन्ध फालेर सुधा भरियोस्
बाहाँ उठाई सब लाग्नुपछ्र्छ
हेर्ने कता हो पथ ताक्नुपछ्र्छ

गाँसेर माला सब जिन्दगीमा
कोसी र काली अनि गण्डकीमा
वसन्त आओस् चुलिइन्छ डोको
यो राष्ट्र बाँच्ने मनमा छ धोको

सत्यम् शिवम् को जति ज्योति खुल्छ
मान्छेहरूमा उति चाह फुल्छ
फारेर हाँसोस् अब ता तुवालो
सौन्दर्य देओस् त्यसमा उज्यालो

वसन्त आओस् वन-टाकुरैमा
बुद्धि फिराओस् सबका शिरैमा
लागी डैड्लो धमिलो भएमा
सप्रिन्ल कोही दुहुरो रहेमा

वसन्त आओस् तर सन्त होओस्
सारा पिरोलो पनि अन्त होओस्
संसार आफ्नै अनि सार देला
बेला-सुबेला बनि शान्ति होला !

उदय : पूर्णाङ्क १३०, २०६४ कात्तिक/नोभेम्बर, २००७

लोकतन्त्र यै भयो ?

उदास मात्र पार्नु नै कि दिव्य मन्त्र यै रह्यो ?
निराशमा ढुबाउने कि लोकतन्त्र यै भयो ?

भनन्न भन्न कानमा दिएर जान्छ ठक्कर
ढरम्म ढरम्म यो बजीरहेछ के पर ?
सरकक पन्छिए सबै, खुरुकक खालमा गए
बुझिन्न मर्म-धर्म यो बिरानु भन् हरे ! भए
न मातृभूमिको निमित्त क्यै छ सोच साथमा
न सीप-वृत्तिको कुरा कतै छ जुक्ति हातमा
बग्यो, गयो सबै कुरा कि तन्त्रमन्त्र नै भयो
विचारमा भुलाउने कि लोकतन्त्र यै भयो ?

छ दुःख त्यै, छ चाल त्यै, कि मर्छ, शून्य आस छ
बग्यो नि आँसु बर्बरी, अरू त खै बित्यास छ
दुबेछ खेलवृत्तमा भएछ खालि रड्मड
भएन शान्ति चित्तमा, भएन शान्ति उद्गम
कि राजनीति हो यही कि भाँडनीति हो सबै ?
बसूँ सहेर नै कता, कि ढाँटनीति हो त्यसै ?
छ कालरात्रिभै पला र यन्त्र फुस्किंदै गयो
अन्यारमा रमाउने कि लोकतन्त्र यै भयो ?

म पाउँथैं, म लाउँथैं भनेर दुष्ट रुष्ट छन्
सुधार खै कता हुने विशुद्ध ध्येय भुट्दछन्
कतै छ टोकतन्त्र यो, कतै छ शोकतन्त्र यो
कतै छ भोकतन्त्र यो, कतै छ रोगतन्त्र हो
भयो बबन्डरी अझै बकेर मात्र हुन्छ के
नविर्स सत्य यो छिटै र राष्ट्र रच्न थाल हे !
गरेर फेरि साहसै अफाल अन्धतन्त्र त्यो
चिरेर वक्ष टन्कियो कि लोकतन्त्र यै भयो ?

जनमत : पूर्णाङ्ग १२८, २०६४ फागुन

चक्काजाम

चक्काजाम भयो, भयो प्रलय के भन्नै पन्यो क्या मजा
बल्छन् टायर भो बलून् सडकमा, भो हाइसन्चो अहा !
पेट्रोलै जब छैन पेट नभरी गाडी गुडोस् के गरी
पानी नै जब छैन खान अहिले जामै छ धाराभरि

विद्यार्थी गणले गएर स्कुलमा पढौनै पन्यो हा ! किन ?
आमाले बबुराहरूकन छिटै पर्दैन खाना दिन
बन्दै भो अब माइतीघरतिरै, बन्दै यता टेकु भो
जोईपाइ गरेर व्यर्थ भगडा बन्दै कलझी रह्यो

जामैजाम भएर पुगदछ भने यो जाम बित्था नहोस्
तारेमाम गरी टिकिन्छ जसरी टाढा त्यो कुर्सी नहोस्
धूवाँमै रुँदियो सबै खतम भो अन्धो बनेभै भयो
छातीमा बम खेल्छ चक्कर दिई आशा सुकेरै गयो

बोली जाम भयो कबोल पुरिँदा संसद उता जाम भो
जात्रै मात्र हुने भए अब सधैं के काम तिम्रो रह्यो ?
बेकारी सब बाहिरैतिर पुगे— छाँ वृद्ध, छाँ बालक
हावा जीवनकै सकिन्छ जसरी भाग्छौ कहाँ चालक !

गाडी घ्याच्च अडचो, अडचो सब कुरा जिब्रो कुद्यो केवल
ताला बन्द भयो र वृत्ति हरियो, जाने कहाँ मावल ?
आँखीभ्याल भएन बन्द किन हो, ढोका त खुलै छ रे
चक्का होइन नाक नै अब गुडोस् चिन्ता हराओस् भरे ।

हुन्थ्यो ता मधु जाम साथ पहिले खाने थियौं भोकमा
कालो जाम भयो पथै रँगिन गो आएँ म ता शोकमा
चक्काजाम भयो कतातिर गुह्य, भान्सा यता जाम भो
जामैजाम हुँदा भनूँसरि भयो— यो जीवनै जाम हो ।

दुई शब्दचित्र

१. गोकुलस्मृति

गोकुल भै तिमी जन्म्यौ गोकुल नै मिलेन कि
वासन्ती घाम भागेर फूलै राम्रो फुलेन कि !
बल्न सक्थो सिमानामा अझै उज्ज्वल दीप त्यो
चद्दो उमेरमै छाडी गयौ— खुड्को निकै रह्यो
भल्कन्छ नेत्रमा रूप, गुञ्जन्छन् शब्दमाधुरी
श्रद्धापुष्य म अर्पन्छु मुटुका पत्रमा भरी ।

काठमाडौं, २०६२

२. कृष्ण-किशोर

दामोदर पुडासैनी घुँडा टेकेर आउँछन्
बस्थन् बूढा र मुढामा आतिथ्य लिन पाउँछन्
लेख ले-खा महा-ले-खा तोडनु है भ्रष्टता अब
खाने त छैन यस्तै हो खा-जा भैं पर गो सब

किशोरजी किशोरै हुन् जति बूढा हऊन् उनी
त्यै किशोर कहाँ भेदनु क्षीण भै रितियो जुनी
छातीमा घाउ टन्कन्छ, कपाल काँस बन्दछ
मुटु देऊ किशोरैको कृष्णले पनि भन्दछ ।

काठमाडौं, २०६३

ज्ञानको सिन्धुलाई

चम्कने विन्दुमा
ज्ञानको सिन्धुमा
आतुरी मेटिए
माधुरी थुप्रिए
राष्ट्र नै रच्छ त्यो
जीवनी स्वच्छ भो

चाहिने पाखुरी
ज्ञान हो आखिरी
उच्च है विश्वमा

राखिद्यौ वक्षमा
लक्ष्य त्यो ल्याइयोस्
मूर्तता पाइयोस्

स्नेहको भावना
मन्त्रिदै साथमा
स्वच्छता भर्छु हो
कामना गर्छु यो—
शान्तिले बाँचियोस्
सत्यता साँचियोस् ।

२०६४ असोज २३
ज्ञानसिन्धु : १९/६, २०६४ असोज

■

अब गीत गाऊ

हे दौंतरी ! सँगसँगै अब गीत गाऊ
शरद् सुहाउन सकोस्, रमिता मनाऊ
यै रक्तले जल भिज्यो नुनिलो गरायो
आशा सबै भुरिन गो, सपना हरायो

कोसी रुदै छ अनि गण्डकी त्यो रुदै छ
भेरी उता कति भयो अभ गुम्सैदै छ
पानी बगेसरि गरी जपना भुलायो
पाइन्न क्यै मधुरता किन हो विलायो !

आपनै भिकेर रगतै पनि हुन्न खानु
देशै भुलेर पनि हुन्न विदेश जानु
चाहिन्छ बाँच्न घरबास र अन्लपानी
के अर्थ हुन्छ र सुकीकन जिन्दगानी !

क्वै लुस्छ मानिस भने पशु त्यो हुँदै हो
लौलौ लखेट न छिटो किन मातिंदै गो
तोडेर राङ्गु छ सबै मनमा छ भ्रान्ति
कोही यहाँ रुन सके पनि हुन्छ कान्ति

आयो दसैं तर अझै पिरलो नहोओस्
हाँसेर बस्न सकियोस्, छिरलो नहोओस्
देवी ! तिमी यदि भए सब दुष्ट नास
नेपालका जनहरूसित लौन हाँस !

२०६४ असोज २४

खण्ड २

□ समस्यापूर्ति, मुक्ताक, तरेली

समस्यापूर्ति : एकादश

१. प्रगति नै गति हो

अब फुटून् मनका नव आँकुरा
अभ जुटून् जनका पनि पाखुरा
अनि यहीं सपना बिपना बनी
घुमिदिनेछ नयाँ रचना पनि
जब यता गतिमा गति मिल्दछ
सँगसँगै युगको रथ चल्दछ
चहक आउँछ रे अनि घामको
प्रगति नै गति हो नवयामको !

२०४७

२. स्वप्न साकार पारौँ

आऊ यात्री ! हिँड सँगसँगै लेकबेसी चहारौँ
अर्पी आफै सृजन-प्रतिभा फूल केही उमारौँ
वाणीद्वारा रहर भरिने भूमिमा ज्योति भारौँ
मोती हाम्रा नयनभरि छन्- स्वप्न साकार पारौँ !

२०४९ भदौ

३. यस्तो मानिस शेष नै छ

फर्सी होइन टाउको पनि चुँडी खाएर सिध्याउने
जर्सी होइन देशको स्थिति भुली दोहेर रित्याउने
मोतीका सपना जडेर अहिले जो हिँडछ त्यै पूर्ण हो
मान्छे जात चिने पुग्यो अनि अरू के चिन्न बाँकी रह्यो !
आफै यी जपना लिएर मनले सक्नेछ जो चम्कन
यस्तो मानिस शेष नै छ अभ यो नेपालमा जन्मन ।

२०५१

युवामञ्च : १८/११, २०६३ वैशाख

४. अति वरद होस् राष्ट्रभरमा

गति जुन उठचो आज स्वरमा
अति वरद होस् राष्ट्रभरमा !

थियो चाहा जस्तो अधिअधि त्यसैका लहरमा
हिँडे मात्रै फिर्ला सुखद क्षण आफै प्रहरमा

बगी पानीभित्रै कणकण नहाँ गै बगरमा
उडी हावाजस्तै समय नहराओँ सगरमा

जति प्रण हओस् एकसुरमा
अति वरद होस् राष्ट्रभरमा !

२०५२ भदौ

५. बिसें मेटिन्छ आफू नै

जहाँ बोल्दैन यो माटो फुल्दैन सपना पनि
भुल्का फुटैन छातीमा खुल्दैन सिर्जना पनि—
बिलाउँछन् त्यहाँ आँखा हुन्छन् आफै डुबेसरि
चौतारी शून्य लाग्नेछ लिङ्गे पिड चुँडेसरी
कहाँ तर्नु नदीनाला, कसरी पुग्नु टापुमै
बिसें मेटिन्छ आफू नै, ठोकिन्छ अभ च्यापु नै !

२०५३ भदौ

६. असह्यभो, असह्य भो

असह्य भो, असह्य भो— शहीदस्वप्न भङ्ग भो
छ रूप मात्र किन्तु त्यो शरीरहीन अङ्ग भो
अकासियो, बतासियो, कुनै त आज दङ्ग भो
सुत्यो कि राष्ट्र के भयो उडेसमान रङ्ग भो
कहाँ छ तृप्ति देहमा ? गर्उ बयान सह्यको
सबै कुरा धुजा भयो— असह्य भो, असह्य भो !

७. छिटो बढ

पशुको सिड उम्रिन्थ्यो मान्छेकै सिड उम्रियो
कसैको ढोकिसयो पेट, कसैको पेट दम्रियो
निर्माण भो कथाजस्तै धसे दान्हा जताततै
कुर्सीमा नै भयो भान्छा लुछे लाम्टा चुँडे कतै
नेपाली हे सबै बिम्फ सिङ्गो यथार्थता पढ
दिकुरो अब फोरौं है फोर्नलाई छिटो बढ

युवामञ्च : १५/१६, २०५९ मद्दसिर

८. सुखमै देशले बाँच्न पाओस्

रात निदाओस्, प्रातः उदाओस्
घर-घर नौलो ज्योति जगाओस्
वारि र पारि शान्ति छाओस्
चिरबिर चरीले गीत सुनाओस्
भालुको कम्पट पर हुत्याओस्
सबका मुखमा लाली छाओस्
सुखमै देशले बाँच्न पाओस् !

२०६० भदौ १०

युवामञ्च : १९/५, २०६३ कात्तिक

९. माभीसरि तीर पुग्याँ

बस्ती ढुबेभै हुन गो समुद्रमा
मान्छे हरायो अनि दुश्चरित्रमा
बस्नै परेभै नथिँदा पगाहमा
माभीसरि तीर पुग्याँ प्रवाहमा !

१०. दिव्य नेपाल आमा

बाँच्छन् मान्छे सरलपनका
सृष्टि चुम्ने कलामा
खेल्छन् वाणी नवऋतु फिरी
शान्ति खोज्दै पलामा

पान्यो-पान्यो मुटु पनि छिया
दुःखले छाड्छ ताना
बिभींदेऊ अब त नसुती
दिव्य नेपाल आमा !

२०६२

युवामञ्च : १९/१, २०६४ वैशाख

११. एकता ए कता गयो !

वक्षमा तीर भन् गढ्यो
एकता मन्त्र खै अड्यो !
दुङ्गिया पल्टला भरे
हेर्नु के भाङ्गभुङ्ग रे

खोज ता बेपता भयो
समिक्षने के उता गयो
बिभिन्नने के कथा भयो
एकता ए कता गयो !

युवामञ्च : २०/५, २०६४ कातिक

मुक्तक

[मैले धेरै अधि चारहरपे मुक्तक लेखेको हुँ। 'सय थुँगा फूल (२०२४, पाँचौं सं० २०६९) मा सङ्गलित ती मुक्तकमा तेसोबाहेक पहिलो, दोसो र चौथोमा अनुप्रास मिलाइएको हुन्थ्यो। अहिले केही मुक्तक अनुप्रासयुक्त तथा केही मुक्तक त्यसभन्दा पृथक् किसिमका छन्। त्यस्ता सबै नयाँ टुक्रे मुक्तक प्रकाशनअनुसार एवं शीर्षकसहित यहाँ प्रस्तुत छन्- क० प्र० प०]

तीन गुञ्जन

१. आकाश च्यात्न नखोज

आकाश च्यात्न नखोज— ओतिनुपर्छ
 धर्ती कतै फादनु हुन्न— टेकिनुपर्छ
 कथा खुसीको मात्रै हुँदैन
 कथा त दुःखको पनि हो— लेखिनुपर्छ
 अझै हेँ जाऊ, डुबुल्कै जाऊ
 बोली मुखको मात्र होइन, मुटुको पनि हो— गुन्जिनुपर्छ
 आकाश च्यात्न नखोज— ओतिनुपर्छ ।

२. चौतारीमा आएपछि

चौतारीमा आएपछि मन खोलेर बोल्न सकिन्छ
विश्रान्तिका क्षण बिम्फाई सँगसँगै भुल्न सकिन्छ
यसमा पनि बन्डा गर्न खोज्नुपर्दैन कसैले
किनभने नदीको पानीजस्तै साभा हो चौतारी—
यहाँ हातेमालो गर्दै गाउन-खेल्न सकिन्छ
सिर्जनाको छहारीमा लहलहाउँदै फुल्न सकिन्छ
चौतारीमा आएपछि मन खोलेर बोल्न सकिन्छ

३. घामको लाली लगाउन आऊ

ओठमा अलिकति घामको लाली लगाउन आऊ
भर्खर उज्यालोको आभास हुँदै छ—
मनको थालीमा फूलको थुँगा सजाउन आऊ
छरिएका सपनालाई पसिनाले सिँच्ने बेला आयो
उजेलीमा जीवनको सुगन्ध बचाउन आऊ
अँधेरीमा आँखाको ज्योति जगाउन आऊ
ओठमा अलिकति घामको लाली लगाउन आऊ ।

अन्यथा : ३, २०४८ असार

परिचय

म गण्डकीको धारमा छु
कोसीको किनारमा छु
जताततै रहूँ म
आफ्नै माटाको सिंगारमा छु,
नसोध मलाई 'तिमी को हौ ?' भनी
म कतै बज्दो तार हुँ
कतै तर्दो जँघार हुँ
परन्तु जीवनभर वर्चस्वका निमित्त
सर्वस्व अर्पने संसारमा छु
म आफ्नै हिमालयको अभिसारमा छु ।

प्रोत्साहन (हवाई पत्रिका) : २/१, २०५४ वैशाख-जेठ

मटचाड़ग्रा हान्दाहान्दै

टाढाबाट हेर्दा लाग्यो यस वर्ष
भित्ताभित्ता र थाँकाथाँकामा पनि
कुभिन्डा, फर्सी, काँका र लौकाहरू धेरै फलेछन्
नजिकै पुगेर हेर्दा पो थाहा पाइयो
त्यहाँ त बसमा मान्छेहरू पो भुल्दै रहेछन् ।

कर्मचारीहरू सुखी छन् जसरी पनि कार्यालय धाउँछन्
चिन्ता त कठै ! सांसदहरूकै छ
तिनले अब बादलले नपाएको गोता पाउँछन्
ठीक भो, एक-एक रुपल्ली भेटी जुटाएर पठायौ
बाँडेर लिँदा भरे उनीहरू पनि गीत गाउँछन् ।

बूढा बाजेले बिहा गरे बधाई छ, क्या सन्च
पेन्सन खाने बेलामा मधुरात्रिको हाईहाई भुम्छ
तरुनी नातिनीहरूको के चिन्ता भो र !
सके गरिखालान्, नसके बाटो छ पारि जालान्
जहाँ उनीहरूको आफनै यौवनको कमाइ हुन्छ

करेन्ट लागी पशुपतिमा बाँदर भकाभक भएछन्
धेरै होइन— अठतीसैवटा शहीद हुन गएछन्
बाँचे पनि कहाँ थाली सजाउनु, कहाँ ताली बजाउनु ?
तन्त्रीमन्त्री बनाउने सझ्या नै पुग्दैनथ्यो
दस त अभै भ्याली पिटन पाली कर्नुपर्ने रहेछन् !

चलचित्र : गाईजात्रे अङ्ग र अन्य, २०५०

■

मुक्तकगीता

मेरा कुनै साथी यस्ता छन्—
जो अरूलाई सर्काउन जान्दछन्
अलिकति तर्काउन पनि जान्दछन्
अलिकति चर्काउन पनि जान्दछन्
तर जीवनभर फर्काउन जान्दैनन्

ऋषिमुनिका सन्तान तर सिसीमुनि हुन् उनी
प्रत्येक साँझ आनन्दमा डुब्छन्
फेरि महानन्दका निम्नि छिँडीमा लुकछन्
अभ र्वोच्चानन्द काखीमा च्यापेर हिँडन पाए

परमानन्दको अनुभव गर्दै
कुकुरसँग पनि अङ्गालो मार्न पुर्खन् !

खै, नैतिकता कता गयो ?
आफ्नो नभएर के फरक भयो ?
कान्धीले भाले खोजेर रहर पुन्याइदिइन्
गाडनाता परोस् कि हाडनाता
निर्धो पाण्डुको इज्जत रह्यो !

क्या स्वाद छ आहा ! जनतालाई चैन छैन
नेताजी भने अभिनेता भइसके बैन छैन
महँगी, चोरी, हत्या जहाँ जे होस्
के फरक भो र सजाय गर्ने ऐन छैन
आफैलाई मात लागेर कुर्सीमा उँच्दा
बादलले ढाकिसक्यो— हेर्ने उनको नैन छैन ।

बतीको महसुल बुझाउँदा चुलो सुक्यो
पानीलाई पसिना चुहाउँदा दिन बित्यो
तैपनि हराभरा काठमाडौंको स्वप्न छैदै छ
र हामी ग्याँस खाएर उत्सव मनाइरहेछौं
भो बाबा भोलेनाथ, धेरै दियौ अब पुग्यो ।

ठटचौली सङ्घग्रह : ५/६, २०५१ भदौ

■

चस्का-भस्का

धेरै-धेरैले पेट सुमसुम्याई डकादै भने—
अलि गल्नुपर्थ्यो गलेनछ हगि ?
तैपनि मजा आयो, खाइयो पेटभरि मासुभात
सुन्धाराको बगरेले जुँगा मुसादै भन्यो—
टुँडिखेलको बूढी बाखी जिन्दाबाद !

आज धारामा पानी छैन—
सर्प आएझै लाग्यो
मदारीलाई बोलाऊँ कि भन्दा
सुसाएको आवाज पनि भाग्यो

अनि त यस्तो भयो—
चुलालाई पनि हडताल गर्ने भोक जाग्यो ।

हेदा देखिन्छ सानो नानी
काँधमा भोला, हातमा तुम्लेट-पानी
पेट कस, घुँडा धस बाबुआमा हो !
ऊ त बोर्डिङ स्कूलमा पदछ
त्यहींबाट चम्किन्छ उसको जिन्दगानी !

सिंहदरबारको यात्रा तिमीलाई सात पुस्ताको सम्पत्ति भो
चैन भोग्यौ, ऐन हरायो, जनतालाई मात्र आपत्ति भो
हुँदा-हुँदा मसानघाटको धूवाँ बतिएजस्तै भइसक्यो
तिमीलाई नै छ भाषण-रासन जनतालाई नियमापत्ति भो !

छुटको वरदान पाउनु पायौ देश बनाउने सुरसार छैन
के भनूँ— कुर्सीमुद्धा अति भयो, सुन्नुपर्ने दरकार छैन
अब त तिम्रो पुर्पुरो फोर्ने बज्र पो हान्नुपर्द्ध क्यार !
कसलाई उजुर गर्नु खै, यस देशमा सरकार छैन ।

काठमाडौं, २०५६

बालक : शुभकामना

वर्तमानको यथार्थ बालक नै हुन्छ
त्यसमा जीवन हुन्छ, ज्योति हुन्छ
समयलाई कोही चिर्न नखोज
घाम र जूनजस्तै हुन सकून् बालकहरू
बालकका ओठमा नै फूलको मुस्कान हुन्छ ।

आजको सन्दर्भमा बालक : १, २०५५

मुर्तक

१. जनताको उल्लास बेली हो, चमेली हो
मीठो गनुगुन उसको मनको सुसेली हो
हरिया बारीबगैचाको लहलह
जीवनको सुखद बयेली हो
दिनलाई लुटको हीरा ठान्न पाइँदैन
धर्तीको मुस्कान पसिनाको कोसेली हो ।

२. देश पूर्व-पश्चिमको किनार मात्र होइन
देश हिमचुलीको पियार मात्र होइन
हृदयको ढुकढुकीमा नै चम्कन्छ यो
देश सिमानाभित्रको मुहार मात्र होइन
देश त प्रत्येक मुटुमा गुन्जन्छ, गुन्जनुपर्छ—
देश हिउँद यामको पहार मात्र होइन ।

शब्दाङ्कुर : १/१, २०५८ कात्तिक

■

मन नै लुछेजस्तो

खै के भो, मादलको ताल पनि सुकेजस्तो छ
बादलको सियाँल पनि लुकेजस्तो छ
कहाँ खुल्नु आँखाभरि ढाकिएर आकाश
कहाँ फुल्नु पाखाभरि भएर गुराँस !
सुन्तलाकेसे सपना सबै चुसेजस्तो छ
अब त जीवन यस्तो भयो— मन नै लुछेजस्तो छ ।

कौशिकी कविता पात्रो : २०५९, वैशाख

अनुभूतिस्पर्श— १

मौका आउँछ
पर्खदैन कहिल्ये
चड्कन दिन्छ

दुवाली फकर्यो
अप्ठेरा धेरै आए
माछा चिप्लयो

समुद्रभित्र
गिर्खा मात्र भेटियो
सिपी हरायो

ज्यालादारीमा
मान्छेको लाम लाग्यो
त्यही क्रान्ति रे !

कल्पना मीठो
सपना भन् नै मीठो
कुन्ठियो त्यही ।

गोरखापत्र : २०६२ माघ ९

■

पाँच मुक्तक

देउरालीमा हाँस्तै आउन पाए पुग्छ
चौतारीमा नाच्तै गाउन पाए पुग्छ
अरू केही इच्छा बाँकी छैनन् अब
सम्पूर्ण नेपाली मनसँग रमाउन पाए पुग्छ ।

लामो यात्रा गर्दागर्दै केही थाकेको छु
जीवनमा आएका धेरै कथा साँचेको छु
अब अरू कसैसँग भेटनु छैन मलाई
खालि रातपछिको बिहान डाकेको छु

चरी भए वेग हान्दै उडी आउँदो हुँ
परी भए स्वप्न सुनौला सँगाली ल्याउँदो हुँ
केही नभएर उन्न सकेको छैन आँसु
नत्र मै पनि भमभम बर्सातसँगै गाउँदो हुँ ।

सकिने भए प्रकृतिजगत्‌मै काँचुली फेरिदिनुहुन्थ्यो
धेरै भयो फोहर हेरेको, राम्रो कुरा हेरिदिनुहुन्थ्यो
तातो आँसुमा जाउलो उमाल्नु हुन्न अब
गलत इतिहास कहाँ-कहाँ छ केरिदिनुहुन्थ्यो ।

बतास जति आओस् मैले खोजेको आकाश यतै छ
हताश जति पार्न खोज विश्वास आफूसँगै छ
तिमी त खै त्यसै मुर्दा भएर गइसकेछौ
अहिलेसम्म म बाँचेको आभास हुँदै छ ।

मधुपर्क : पूर्णाङ्क ४४२, २०६२ चैत
कपन साहित्य क्यालेन्डर (दोसो र चौथो मुक्तक) : २०६३

अनुभूतिस्पर्श- २

सुनकेवरा
सपनासँग साटियो
शेष रहेन

बिहानै उठी
पारितिर हेदैमा
हिउँ परिलयो

फूलको माया
लैबरी त गाँसियो
मादल हरायो

हिमाली भेग
भर्दाभर्दैं छहरा
मरुभूमि भो

इन्द्रावतीले
सुनकोसीलाई भेटिन्
प्रेम भएन

सेतीगण्डकी
बर्खी बार्दैं छन् कि ?
पछचौरी छैन

चियाबारीमा
चियापत्ती नटिपेर
सियो टिप्पे त ?

हाम्रो शिरमा
बादलुको धुम्टोले
काँस उमाच्यो

माछापोखरी
रित्तो हुने छाँट भो
हडताल अरे !

काठमाडौं, २०६२

के भो, कसो हनुपथ्यो ?

बाहिर लथालिङ्ग देखता
शरीर सान्है अस्पट भो
गोली त उसलाई लागेको हो
तर आफै घाइते मन छटपट भो
केही हराएको पनि थिएन
केही बिराएको पनि थिएन
कसैको मधुरात्रि र कसैको कालरात्रि देखता
मन त्यसै-त्यसै चिर्पट भो

तीर भए बरु वारपार छेडिदिन्थ्यो
मुटुमा लागेर पनि आँखामा अडिदिन्थ्यो
यो त कस्तो पीर हो कुन्ल !
न यता भइदिन्छ, न उता गइदिन्छ
न त दुङ्गो लाग्न सक्छ, न दुङ्गो लगाउन सकिन्छ
फर्काउन पाए मनको पीर
भोलि घामले हाम्रै आँगन टेकिदिन्थ्यो ।

शार्दूल : १/१, २०६२ फागुन-चैत

पाँच उच्छ्वास

सात महिनामा जन्मने मान्छेले सातै वर्ष नाघ्यो मृत्युसँग सङ्घर्ष गरेको सतरी काटेको कथा छ—सुत्केरी भत्ता खानेसँग हात नथापी बाँच्नुपरेको यही विजय हो उसको आरक्षण र संरक्षण छैन सष्टालाई दड्है पो छ कारविना कार जोड्ने 'साहित्यकार' पदवी पाई !

सदनमा वाक्युद्ध भो, कुस्ताकुस्ती भो माइक फुट्ने गरी आज के होला, भोलि के होला, बस्थे हुन्थ्यो तार नटुट्ने गरी ताबेदार सष्टा होइनौँ हामी के प्रतिष्ठा लिनु, के शुभेच्छा दिनु ? मनको हिमाल चढ्ने मान्छे पनि बाँचे हुन्थ्यो दन्हो गरी !

एक दिन पनि सदनमा साहित्यको चर्चा भएको थाहा छैन सिलबन्दी गरिदिऊँ न त भने आफूसँग छाप र लाहा छैन किन यसरी निरीह बनाउन खोजे जीवनकथा जोडनेलाई भीखमझा हुन पर्यो कि- जानिएन, तर कहिल्यै पनि आहा छैन !

भोलि सराप नलागोस्- कल्याणको इच्छा अग्रगण्य छ करोडौँ मुटुमा बाँच्न पायो उसले त्यही नै धन्य छ अन्तरबाट आशिष् दिन्छु तिमीलाई कंस होइन, कृष्ण हुँ के बताऊँ खै कथाव्यथा मुटुमा फुटेको बम जघन्य छ ।

मन नपरे यस्तै रहेछ सकेसम्म तिमी रेटन सक्छौ यात्रा उसको निरन्तर छ, शिखरयात्रामा भेटन सक्छौ भन्डा बोकेर रन्डा लगाउन नसके पनि ऊ कालजयी भएको छ जसरी नै खुर्क, ताढ्ठ- जिउँदो इतिहास कसरी मेटन सक्छौ ?

नयाँ बिहानी : १/१, २०६४ असार

ਖੱਡ ੩

□ ਗਈਲਯਾਤਮਕ ਕਵਿਤਾ

मैले खेलेको माटो

कतिकति जहाँ रमिता खुल्छन्
ग्रामीण जनका प्रणय पाई
सपना-विपना जसको चित्र
मन-मन्दिरमा खेल्छ रमाई
प्रकृतिकुञ्जको सुन्दर जोबन
छातीमा टाँसिरहूँझै लाग्छ
धूलो उडेरै आए पनि ता
अविर खेलेजस्तै लाग्छ !

माटो यहाँको सुख-दुखका
छाया सधैं उतारेर
चिर संस्कृतिको हृदयस्थलमा
शुभ्र तोरन टाँगेर
जागृतिको दियो बाली
परिवर्तनको अभिषेक मार्गेर
बसिरहेछ नौलो सपना
साकार पारुँला भनेर !

सैनिक समाचार : ८ जुलाई, १९६२

आज हावाजहाज आउँछ

आज हावाजहाज आउँछ
सम्फनाको चिनौटी ल्याउँछ
केही प्रिय शब्द सुनाउँछ
केही मधुर स्मृति दिलाउँछ
आज हावाजहाज आउँछ !

कल्पदैमा मन सुसाउँछ
ढल्कदैमा तन नचाउँछ
आँखाका डिलबाट चियाउँछ

मुटुका फूलबाट छुवाउँछ
बन्द खामभित्र अक्षरका रेखामा
पोल्टाभरिको माया बिसाउँछ
आज हावाजहाज आउँछ !

आज आकाशमा घाम उदाउँछ
मीठो समाचार लिएर आउँछ
केही खाए पनि, नखाए पनि
खाएजस्तै भई मन अघाउँछ
कल्पनाको चचहुई खेलाउँछ
भावनाको तलाउमा पौडाउँछ
आज हावाजहाज आउँछ !

विराटनगर, २०१६ शिशिर (हराएको, स्मृतिबाट)

कठैबरी !

कठैबरी !
त्यो बिचरी !
सुँक-सुँक गरी
छातीमा मुड्कीले हानेभै
मुटुमा चोट लागेभै
कस्तरी
खुनुकै परी !
करुणामयी मूर्ति
त्यो बिचरी !
कठैबरी !!

घोटिएभै खरी
दिनभरि
काम गरी
मरीमरी
पाउ सुसारीवरि
सेवा-सुश्रूषा गरी
पतिलाई रिभाउँथी बरी !

फूलजस्ती कोमल परी
 शृङ्गारविनाकी राम्री चरी
 शिलाभैं नथाकने
 आरामविनाकी दरी !
 गोलीले हानेभैं आघातमा परी
 रुन लागी घुँक्क-घुँक्क गरी
 त्यो बिचरी !
 कठैबरी ! !

दुख कैल्यै नटरी
 सही हो कति मनपरी—
 मानौं सधैंकी जुठो टपरी,
 कुन बज्रको रन्धनाहटमा परी
 त्यो आँसुको भरी
 ब्रह्माण्ड भिजाउन
 पानी दक्षसरि
 खसाली आँसु बर्बरी
 अगाध वेदना छरी
 घरी-घरी
 काँप्तछे थरथरी !
 यसरी
 जीवनको अथाह समुद्रमा
 जान्छे कैले पार तरी
 त्यो बिचरी
 कठैबरी ! !

सैनिक समाचार : ९/२७, जुलाई १५, १९६२

काठमाडौँ

यो राजधानी काठमाडौँ हो
तर काठ पेलेर चिनी बन्दैन
काठ माडेर पानी भुल्कैन
त्यसैले यो जनतालाई चिनी-चिनी पनि
कहिले चिनीका लाममा बसाउँछ
कहिले मटीतेलका टिनहरूमा घुमाउँछ,
देशभरि लहर खेलाएर महानदीका
कहिले आफूलाई दुर्गन्धका नालीमा ढुबाउँछ
पुतना बनेर विष खुवाउन खोज्दै कहिले
कृष्ण बन्न नसक्नेहरूलाई यमद्वारमा पुन्याउँछ ।

यो अलकापुरी कान्तिपुरी हो
तर खै यसको अलका कहाँ छ ?
खै यसको कान्ति कहाँ छ ?
योजनाविनाका घर र सडकहरूमा
प्रत्येक दिन ऐंजेरु पलाइरहेका छन्
सडक र गल्ली-गल्छेडाहरूमा
खोला र खहरे बगिरहेका छन्
कान्तिपुरको अपूर्व कान्तिलाई
भित्रभित्र क्षयका कीटाणुले खाइरहेका छन्

यो एउटा ठूलो सहर हो
तर यसलाई आफ्नै कथा थाहा छैन
आफ्नै व्यथा थाहा छैन
कुहिराले ढाकेजस्तै भई यस बस्तीलाई
बिरुपाक्षले निल्न खोजेको छ,
नगरको आभास भन्नु
खालि मोटरकार र होटल हुन थालेको छ
नगरको विकास भन्नु
अन्याय र बेइमानीले उठेका महलहरूमा
ऐस-आरामको पूजा हुन थालेको छ ।

यो प्राचीन नगर हो
तर यहाँ आफ्नै संस्कृति चपाइँदै छ
नैतिकता र इमानलाई समुद्र कटाइँदै छ

सङ्कका छातीमा युवाशक्तिलाई भुलाएर
उन्नति र प्रगतिको शङ्खघोष गर्दै छ यो सहर
दिदी-बहिनीलाई उडाएर बेचेको देखादेखौं पनि
नारी स्वतन्त्रताको नारा दिँदै छ यो सहर
अनि आफूलाई लिङ्ग-परिवर्तन गराउँदै
बाखालाई खसी र भैंसीलाई राँगा बनाउने
जनसङ्ख्या वर्ष मनाइरहेछ यो सहर ।

यो मेची र कालीको मुटु हो
तर यही मुटु रोगले पीडित हुँदै छ
यही मुटु शक्तिले ग्रसित हुँदै छ
ए पशुपति ! खोल तेसो नेत्र र बचाऊ अब यसलाई
नत्र मुटु नै खाने लक्षण आइसक्यो,
ए स्वयम्भू बुद्ध ! आँखा तेजिला पारेर हेर
अस्तित्वको संरक्षण र नवजीवनका निमित्त
काठमाडौंको शल्यक्रिया आवश्यक भइसक्यो ।

मुस्कान : २०४५ वैशाख-जेठ

■

हिमालको पानी बगेकै छ

भरी, बादल, सुखा धेरैपल्ट आइसक्यो
तैपनि पाखुराभरि हुँदै पहाड उठेकै छ
अहिलेसम्म नसामा हिमालको पानी बगेकै छ

कान भए दुकदुकी सुन्न सकिन्छ
आँखा भए नियालेर हेरे पनि पुग्छ—
यौटा इतिहास फुट्दै आएको छ गुराँसमा
फक्रिन चाहेको छ सयपत्री र सुनगाभामा
अब गान्धारी बनाएर पट्टी लगाउन नखोज
आफ्नै घामच्छायामा खेल्नेहरूमाथि
भुइँचालो चलाउन पाइन,

रात निचोरेर बिहानले बिपना छर्न लागेको छ
अहिलेसम्म नसामा हिमालको पानी बगेकै छ

म बाटो छिचोल्दै आउने यात्री
सानै आकृति भए पनि छाती ठूलो पारेर
कहिले न्याउलीका सुरमा गाउँदै छु
कहिले प्याउलीका फूलमा रमाउँदै छु
र सिङ्गो वर्तमानलाई आँखामा सोहरेर
आफ्नै क्षितिजलाई च्याइरहेछु—
यो क्षितिजलाई बीचैमा धमिल्याउन नखोज
मैले पाइला टेकेको धर्ती यो— यसलाई मास्न पाइन्न
जीवन भन्ज्याड र देउरालीको कथामा ढुबेकै छ
अहिलेसम्म नसामा हिमालको पानी बगेकै छ ।

मानिस हौ भने आकाइक्खाका फूल फुल दिनुपर्छ
अरूका आँखाको ज्योतिलाई खुल्न दिनुपर्छ
प्रत्येक बालमनमा हाँस्न खोज्ने चहक
कसैको बलात्कार सहन सक्तैन
सरल हृदयले सजाएको फूलबारीमा
दिनदहाडै अँध्यारो पार्न नखोज
औलामा सगबगाउने स्नेह-सृजन चुँड्न पाइन्न,
चाहे सम्भ-नसम्भ, छातीमा व्यथा गडेकै छ
अहिलेसम्म नसामा हिमालको पानी बगेकै छ ।

जनमत : सा० अ० ६३-६५, २०५१ चैत-जेठ

■

हिउँ चिसो हुन्छ

हिउँ चिसो हुन्छ—
अहिले धेरै थोक हिउँ भएको छ
सिरोटोले थरथर कपाउदै
हातगोडामा नडच्चुरी लगाउदै
समय नामर्दीपन बोकेर
भुँगी-भुँगी निदाइरहेको छ;
मन तातेको छैन
जीवन तातेको छैन
आँखाको क्षितिजवरिपरि
बादल मडारिइरहेको छ

रक्तसिंचत यस भूमिमा के भो ?
अझै आगो आँचिएको छैन ।

घामका कलिला भुल्का
शिखरहरूमा धुमे पनि
थुम्कीहरूमा पुगे पनि
माटो सेलाएको छ
बाटो लोलाएको छ
फेरि हृदयसम्म प्रविष्ट हुने
प्रकाशको प्रतीक्षा गर्दै छ यो धर्ती
घर-घरमा आँसु रित्तो छ—
चुलाको डिल तातेको छैन

मुटुको पीँध तातेको छैन
प्रत्येक बिहानी जलकणमा
अमृत खोज्यो विष भेटिन्छ
त्यसलाई मथेर कोटि हातले
हिमाल तताए पुग्ने देखिन्छ
हिमाल तात्यो भने
सबै थोक तांल सकछ
तातोले समयलाई नाप्छ
तातोले मस्तिष्कलाई जाँच्छ
नत्र त यस्तै हो, हिउँ चिसो हुन्छ—
अहिले धेरै थोक हिउँ भएको छ ।

उदय : ६०/३०, पूर्णाङ्ग द६, २०५४ असोज-कात्तिक
सेम्टेम्बर-अक्टोबर १९९७

विश्वासको भुइँचम्पा सुकेजस्तो छ

आँसु बाँडौला भनी गएका थियौ
पहिले बिदा हुँदा
पानी सिँच्छु भनी कबुलेका थियौ
गरे खेतमा जाँदा
अहो ! तिमीले त
सबै थोक बिर्सिसकेछौ
गरो नै हडप्पे दाउ मात्रै पो रचेछौ !

जन्मेको रहेछौ बहादुर
जे गर्न सक्यौ गन्यौ

जे गर्नु थिएन-
त्यो पनि गरेरै छाडचौ
भैगो यता नआउनू
नमस्कारमा बाँच्न लाज होला
हाम्रो गीत नगाउनू
हाम्रो वर्तमान बेस्वाद होला !

हेर्दाहेदैं धमिराले खाइसकेको छ
आस्थाले हुकाएको रूखमा
कमिला ढुब्दै गइसकेको देखिन्छ
दारको हर्पे सिङ्गमाडमा
अब त हाम्रो मन मात्र होइन
तिमै आमाको दूध पनि दुखेजस्तो छ
विश्वासको भैँचम्पा सुकेजस्तो छ !

उदय : पूर्णाङ्क ९०, २०५५ जेठ-असार / मे-जून १९९८

■

भुङ्गोमा पिल्सएको मन

मन नदी हो— बग्न चाहन्छ
घोडाका लगाम लगाएर तसाउन नखोज
प्रभाती किरणलाई हुस्सुले छोपेसरि
मनको उज्यालोलाई टुक्याउन नखोज
दुखिरहेछ मन— सल्लेरी वनमा पुगेर
टन्किरहेछ मन— खर्क र नागीहरूमा अल्फेर
पिल्सएको छ मन— फेरि नयाँ आकाश खोजेर

मन काँकाको चिरा होइन—
चर्चरी चिरिने

यसको मूल्य हुँदैन—
तिरेर तिर्न सकिने
त्यसैले छातीमा हिमाल बोकेर भन्छु—
मनमनले उठाएको पहाडमा
आगो सल्काएर डँडेलो लगाउन नखोज
मानिसलाई मानिसकै बस्तीबाट भगाउन नखोज
मन कालीमा ओछिनुपर्छ
गण्डकीमा छड्छडाउनुपर्छ
मेचीमा पुगेर जुर्मुराउनुपर्छ

ए युगका पहरेदार हो !
नशामा उँधेर सुल पाइँदैन— उठ !
नत्र मालिकाका लेकमा कस्तूरी भुट्ठिन सकछ
आरक्षणकेन्द्रमै गैँडा काटिएर उझ्न सकछ
मनलाई अब कञ्चनजङ्घा बन्न देऊ
सीता र भृकुटीको प्रतिष्ठामा सिउँदो रङ्गिन देऊ
नपिल्साउ मनलाई भुङ्गामा अब
नत्र आफै आमाको काख रित्तिन सकछ
देशको गौरव झुब्ल सकछ ।

२०५५ वैशाख

वृद्धहरू गृहमन्दिरका देवता हुन्

गालामा चाउरी पर्दै जाँदा
वृद्धहरूमा सौन्दर्य हराउला
सक्रियताको मात्रा कम होला
तर तिनीहरू संसार सप्रिएको हेर्न चाहन्छन्
धेरै-धेरै फूल फुलाई केश पकाएका हुन् तिनले
त्यही अनुभवपुञ्ज—
तिनको सौन्दर्य र सक्रियताको प्रमाण हो
तिनीहरूसँग सङ्घर्षको कथा हुन्छ
खारिएको जिउँदो इतिहास हुन्छ
त्यसैले ती श्रद्धेय छन्, पूज्य छन्

तिनलाई तिरस्कारमा होइन
सेवा र सत्कारमा बाँच्न देऊ

मैले वृद्ध आमाबाबुलाई
दाउरा र लौरो उज्याउने
खल, सिलौटो उठाएर हान तम्सने
अबुभु सन्तान पनि देखेको छु
धिक्कार लाग्छ त्यस्ता सन्तान हुनु !
परिचयमा बाबुबाजेको नाम लेख्दा
अब उनीहरू कसको नाम लेख्दैन् ?
तिनले सोच्नुपर्छ— बाबु फाल्ने डोकोमा
बाबु मात्र हुँदैनन् डोको पनि हुन्छ
त्यस्तै डोको बोकेर फाल्न नातिहरू तयार हुन्छन्
र ती पनि समयलाई पर्खिरहन्छन्
वृद्धहरू त गृहमन्दिरका देवता हुन्
सावधान ! तिनलाई सताउनु हुँदैन
मन्दिरका देवतालाई विस्थापित गर्नु हुँदैन !

अहिले वृद्धवर्ष हो भने सोच्नुपर्छ
उनीहरूले सत्तल र पाटी कुर्नु नपरोस्
सडकका पेटीमा सुलु नपरोस्
आफ्नै सन्तानबाट तिनले परचक्री हुनु नपरोस्
वृद्धहरू नभए राष्ट्र निदाउँछ
तिनीहरू त रुख हुन्

रुखका हाँगा काटनु हुदैन
हाँगा काटनु आफै काटिनु हो
वृद्धहरूले जीवनभर लागेर
घामपानी ताप्ने छहारी दिएका छन्
मानिस बस्न हुने चौतारी दिएका छन्
डाँडाका जूनजस्तै भइसकेका तिनलाई
बालकहरूले जस्तै खेल्न र हाँस्न देउ
थ्रद्धाका सुगन्थित फूल अर्पन सिक ।

जस्केलो : १/१, २०५५ चैत
बूढाबूढी के हुन् ? (हरि श्रेष्ठ) : १/१, २०५५ चैत

अझै छोएर आइदिए हुन्थ्यो

म खोज्दै थिएँ
खडेरीमा पानी भएर आउने
अनि बादल लाग्दा
घाम भएर भुल्क्ने अनुहार,
साँच्चै प्रतीक्षाका मुहूर्तमा देखियौ तिमी
नयाँ जीवन आएजस्तो लाग्यो
ओठ खोलिएका थिएनन्
तर गीत गाएजस्तो लाग्यो
केही नपाउँदा पनि मैले
सबै थोक पाएजस्तो लाग्यो !

देख्न त देखेकै हो
 क्षितिजमा उर्धने मरुभूमिमा
 भेट्न पनि भेटेकै हो
 स्पर्श भएर आउने मनका फूलमा
 तर चिनै बाँकी रहेछ
 हृदयभरि साँचिएको कल्पना
 भन्नै बाँकी रहेछ
 त्यस साक्षात्कारमा मलाई लागेको थियो—
 गुराँसको फूल सिउरिदिउँजस्तो
 मुर्चुङ्गा बजाएर आउँजस्तो
 भाका छोडेर गाउँजस्तो !

कसैको डरले भस्केको होइन
 कसैको करले चस्केको पनि होइन
 आफ्नै अन्तद्वारमा उधिएको रहरले
 मैले बिपनाका क्षण खोजेको रहेछु
 अँगाल्न चाहेको रहेछु तिमीलाई
 आँखाको नानीमा समर्पण बोकेर
 हातका औँलामा रड चढाएर
 सँगाल्न चाहेको रहेछु तिम्रो सदिच्छालाई
 बटुल्न चाहेको रहेछु जीवनका आकाङ्क्षालाई

सपना थेरै सुकौ गइसंकेका छन्
 तैपनि सुनगाभामा हर्नै मन छ तिमीलाई
 नयाँ आभामा खेलेको देख्ने चाहना छ मलाई

अहिलेसम्म प्रतीक्षा जिउँदै छ
विश्वासका कणकणमा छोप्न खोज्दै छु म
रातभरि शीत भएर चुहिए पनि
अन्तर्मनको एक भुल्को किरणमा तिमी
अझै छोएर आइदिए हुन्थ्यो
आफू बिलाएर गए पनि
तिमी युगका आँखामा लहराइदिए हुन्थ्यो !

जम्को : ३, २०५६

■

धरहरा

लामो इतिहास बोकेर
थोरै विश्वास र धेरै उच्छ्वास पोखेर
काठमाडौँका छातीमा
केही पाउँदै, केही हराउँदै
उभिरहेको धरहरा
सपना छन् त्यसका
अलिकति पूरा, अलिकति अधुरा
उभिइरहेछ धरहरा !

हो, उभिइरहेछ धरहरा
कतै छेकछ यो

कतै देख्छ यो
भीमसेनस्तम्भको नाममा
कल्पना कोई छ-
केही सुरा, केही बेसुरा
र भन्दै छ-
काठमाडौं हराभरा
उभिइरहेछ धरहरा !

हिजो सुन्धारामा मूल फुटदा
सबको हृदय फुल्थ्यो, भुल्थ्यो
आज ती सब सुकेका छन्
मान्छेहरूका छाती दुखेका छन्
कसैले लुछेका छन्
कसैले ताछेका छन्
के भए खै नेपाली पाखुरा
कहाँ हराए मर्मका कुरा
उभिइरहेछ धरहरा !

गोरखापत्र : २०५९ असोज १२ शनिवार

■

दुङ्गाहरू फोराँ

दुङ्गा दुङ्गे हुन्छ
दुङ्गामा मुटु हुदैन
दुङ्गामा फूल फुल्दैन
दुङ्गामा लैबरीको भाका हुदैन

यहाँ धेरै दुङ्गा छन्
सान्हैसान्हा चुच्चे दुङ्गा
दान्हैदान्हा निस्केका दुङ्गा
तिनले कहिले पनि

फूल हुन सिकेन्
फूल हुनका निम्ति परलन सिक्नुपर्छ
तिनले कहिल्यै परलन सिकेनन्

दुङ्गाहरू थुप्रिएसम्म
भूमि उर्वर हुन गाहो पर्छ
दुङ्गाहरू उप्रिएसम्म
गीत गुनगुनाउनुको कुनै अर्थ हुँदैन
दुङ्गाहरू ननिखेसम्म
कोमलताले वरण गर्न सक्तैन

दुङ्गाहरूले थिचेका ठाउँमा
कहाँ हरियाली आउँछ र
दुङ्गाहरूले लुछेका ठाउँमा
कहाँ खुसीयाली छाउँछ र !
त्यसैले घनले हानेर भए पनि
दुङ्गाहरू फोरौं
दुङ्गालाई फोर्नै पर्छ
फोरौं, फोरौं— जोडले फोरौं
तिमी-हामी लालीगुराँसजस्तो भएर
रगतको नाता जोरौं
लौ दुङ्गाहरू फोरौं ।

नेपाल : ३/६, २०५९ कातिक

■

फेरि आफँसँग सङ्ग्रामको तयारी

आँखामा हिर्काउनुपर्ने मैलाई
बोली लर्बच्याउनुपर्ने मैलाई
के अपराध गरिएको थियो र ?
विषादका घाउको डाहा खप्नलाई
होला तिमी जे चाहन्थ्यौ त्यो गरिएन
नैतिकताको डढेलो लगाएर ओरालो भरिएन
अक्षरहरू जीवन्ता हुन्छन्
कलद्वित पार्न जानिएन
जीहजुरीमा भुल मानिएन
जीवनभरि पसिना र रगतसँगै खेलियो

जीवनसँगै जनमन
र जगत्सँगै भुलियो ।

हिजो असी मुरी फलामका॒ चिउरा खान्थे रे राक्षसहरू
दन्त्यकथा भन्द्ध
आज सत्यकथामा पनि राक्षसहरू खान्छन्
तर फलामका॒ चिउरा होइन
ती त असी टिन सुनका॒ बिस्कुट पो चपाउँछन्
ती बिरामी भए जेट चढेर उद्धन्
हामी बिरामी परे थप रगत खर्चनुपर्छ
यस्तै छ—
दुखेर पनि हाँस्न सिक्नुपर्छ, मरेर पनि बाँच्न सिक्नुपर्छ ।

विष पचाएर भए पनि
नयाँ निर्माणका निमित उत्सुक छु म
छातीभित्रको विस्फोटलाई निथ्याएर पनि
ऊर्जा बटुल संयमित छु म
अरू त खै के गर्न सकिन्द्ध र !
वाणीको हतियार बोकेर
कलमको गोली छाडेर
फेरि आफैसँग सङ्घग्रामको तयारी गर्न लागेको छु-
कालसँग जुध्न, मृत्युसँग जुध्न ।

अभिनव : १/२, २०६० कात्तिक

टुँडिखेल उस्तै छ

धुलिखेल नाघेर, साँगा काटेर
मैले सानैमा देखेथैं—
कान्तिपुरको टुँडिखेल
त्यही टुँडिखेलले
खालि खेलखेलमा भुलाएभैं देखिन्छ
म हेँ छु—
आकर्षणमा, विकर्षणमा
सधैंको बूढो टुँडिखेललाई ।

कहिलेकाहीं लाग्छ टुँडिखेल—
 आरनको भर्भराउँदो आगोमा
 फलाम पगालेजस्तो
 कहिलेकाहीं लाग्छ टुँडिखेल—
 रानीपोखरीको पानीभित्र
 हाम फालेजस्तो
 तर जोस मात्र उक्सएको टुँडिखेल
 धेरै-धेरै चिसिएको छ

थाली ठटाएर पनि नाच्यो टुँडिखेल
 भयाली पिटेर पनि हाँस्यो टुँडिखेल
 कहिल्यै जनताका मनको घाउमा
 उपचार भने गर्न सकेन यसले
 टुँडिखेलले फगत असनबाट आउने
 खर्पनलाई ठाउँ दियो
 बागबजार हुँदै जाने खटलाई
 तर्पन दियो
 न सन्धिसर्पनको कुरो सुन्यो
 न समर्पणको कुरो बुभ्यो

सैनिक मञ्च, खुला मञ्च र रत्नपार्क हुनुबाहेक
 खरीको बोट ढलेर रितिनुबाहेक
 सालिकहरू सडकबाट बारभित्र छिर्नुबाहेक
 टुँडिखेलमा नयाँपन के आयो ?

खै कुनै सघ्याको त नामनिसानै रहेन
शहीद ढोकाले पनि
सुनका पोका बोकेर भाग्नेहरूलाई
लात हानै सकेन
टुँडिखेलले कुनै प्रत्यावर्तन ल्याउन सकेन
परिवर्तन दिएर हल्लाउन सकेन

टुँडिखेल पहिलेदेखि अहिलेसम्म¹
जति हेँ गयो उस्तै छ
खालि खेल खेलेजस्तै छ
बुट बजार्दा-बजार्दा
मौलाउन नसकेको दुबोजस्तै छ
मात लागेको मान्छे ढलेजस्तै छ
यसले कथा-व्यथा धेरै सुन्यो, धेरै सुनायो
त्यो सब जस्ताको तस्तै छ
टुँडिखेल सधैं उस्तै छ ।

गोरखापत्र : २०६२ मङ्गसिर २५

जनमत कविता (खण्ड १) मा पनि सङ्खिलित, २०६४ जेठ १९

देश रोइरहेको बेला

देश रोइरहेको बेला छ
म कालचकलाई जिल खोज्ने मान्छे
मानिसको व्यूहचक देखेर के डराऊँ ?
आँसु टिपेर सिर्जनामा रम्ने मान्छे
अझै तातो घनले दुङ्गा फोरूँझैं लाग्छ भने
एकान्तमा लुकेर किन हराऊँ ?

म आएको छु—
कल्पनाको इन्द्रेनी घोडा चढेर,
चन्द्रमा टेक्ने शीतल गोडा बोकेर

अझै चिन्न बाँकी भए चिन
म नेपाली- श्रम, शान्ति, शीप र शीलता मन पराउने
म नेपाली- मुस्कान, मृदता र सरलता रुचाउने

लैन के भो ! बालकका गीतमा पनि दुखाइ छ
प्रत्येक मान्छेका शब्दमा पनि रुवाइ छ
नेता र जनताको सम्बन्ध त
अवश्यै गाढा पो हुनुपर्थ्यो
तर किन यति टाढा भयो ?
बुझै गान्हो पन्यो
प्रत्येक चौरको दूबोसमेत रुदै छ ओइलाएर

म किन चुप रहूँ- यसरी नै बोल्दै जान्छु
अझै आँसुमा शरीर घोल्दै जान्छु, सत्य खोल्दै जान्छु
कहीं म उच्छ्वास हुँ, कहीं विश्वास हुँ
आफै पाइलामा टेकेको आभास हुँ म
आफै छाता ओढेको आकाश हुँ म
घामका तरेलीमा लालुपाते फुलाउँदै
म धर्तीलाई अभिनन्दन गर्छु
सृष्टिलाई अभिवादन गर्छु
सक्छौ भने पढ मभित्रका ऋचाहरू
म मुटुदेखि स्पन्दन छर्छु ।

काठमाडौं, २०६२

दन्त्यकथाको राजकुमार

म दन्त्यकथाको पीडित राजकुमार
जो मणिको माला लाएर बाँच्छ
मचाहिँ सुईको टुप्पोमा टिकेको छु
त्यसैमा आफ्नो कथा-व्यथा सँगेटेको छु
देखेको छु, लेखेको छु र भोगेको छु

सकें भने काल पत्ता लगाउने इच्छा छ
राक्षसले होस् वा सौतिनी आमाले
लट्ठयाएकी, भाँको भारेकी राजकुमारीलाई
मञ्चमा उभ्याएर देखाउन मन छ
फोहर भरिएका सडकहरू धोएर
चोखोपन ल्याउन मन छ
जीवनजस्तै मान्छेको जीवन पाउन मन छ ।

काठमाडौं, २०६२

■

पुरस्कार : अस्तित्व र प्रतिष्ठा ?

पुरस्कार सस्तो भयो, जस्तोतस्तो भयो
मुखमा हाँडीको मोसो पोलेलाई पनि पुरस्कार
हाँडीको मोसो पोतिनेलाई पनि पुरस्कार
पुरस्कार कहाँ, कसलाई दिइने हो छुट्टिदैन
पुरस्कार कहिल्यै पनि पुरस्कृत हुन सकेको छैन
सहरिया कसैले लाखौंको राशि दिएर
तोरीको फूल देख्ने गरी
बुटजुताले छेपारीमा हान्छ भने
अनि थाकेको बेला गाउँकी आमैले स्नेह खन्याएर
गुन्दीमा बसाई एक अम्खोरा पानी खुवाउँछिन् भने
कुनचाहिँ ठूलो हो ?

पुरस्कार मात्रले के हुन्छ ?-
 पाउनेले दुई-चार दिन रमभम गर्ला
 टट्टीमा पनि खस्न सक्छ
 भट्टीमा पनि पस्न सक्छ
 त्यसपछि त हराएर जान्छ
 भनसुन, मनसुन र कमिसनकै पनि
 के सार्थकता छ र ?
 सबभन्दा पहिले पद्धन, किताब छाप्न सिक
 किताब किनेर फिँजाउन सिक
 तिम्रो दानको महत्व रहला
 तिम्रो नामको अस्तित्व रहला

भेडाबाख्ना किनेभैं, तिनलाई घाँस बाँडेभैं
 पुरस्कार बाँडेर कुन ठूलो काम हुन्छ र ?
 नयाँ काम पनि त गर्न सकिन्छ
 लेख्न र लेखाउन सकिन्छ
 चिसो चुलो तताउन सकिन्छ
 वृत्ति दिन र प्रवृत्ति चिन्न सकिन्छ
 क्षमताको आवृत्ति गराउन सकिन्छ

ठूलो पुरस्कार पाए
 घाँस खाएछ भन्लान्
 सानो पुरस्कार पाए
 हाँस ल्याएछ भन्लान्

पुरस्कार दिँदैमा आकाश छुँदैन
पुरस्कार नदिँदैमा पाताल पनि भासिँदैन
सक्ने भए पुरस्कार लगेर सडकबालकहरूमा छर
पुरस्कारले विधवाहरूको सिउँदो भर
केही नयाँपन आउला
नत्र सस्तो पुरस्कारको कुनै औचित्य छैन
पुरस्कारले प्रतिष्ठाको वृद्धि गर्न सक्तैन ।

काठमाडौं, २०६२

दोभान (त्रैमासिक) : ७/३, २०६३ माघ-फागुन-चैत

■

म भन्छु

प्रत्येक नेपाली शान्तिको मन्त्र जप्न चाहन्छ
आँखामा होइन मनमा बल थप्न चाहन्छ
त्यसैले हतियार बोक्नेहरूसँग म भन्छु—
अब हातमा बन्दुक होइन,
कूची लिएर आऊ
कुटो, कोदालो लिएर आऊ
देश दोचार्न होइन
देश सिँगार्न आऊ

प्रत्येक नेपाली सुखको सास फेर्न चाहन्छ
हृदयको हिमालमा आस जोर्न चाहन्छ

त्यसैले देश बोक्न चाहनेहरूसँग म भन्छु—
अब मुखमा भाषण होइन,
हातमा रासन लिएर आऊ
नैतिकताको जलप बोकेर आऊ
मान्छे लघार्न होइन
मान्छे स्याहार्न आऊ

प्रत्येक नेपाली पसिना र श्रमको मोल चाहन्छ
मनको आकाश खुल्ने बोल चाहन्छ
त्यसैले जीवनका परिभाषा खोज्नेसँग म भन्छु—
अब कण्ठमा विष होइन
अमृत सिन्चनुपर्छ
त्यही अमृत लिएर आऊ
जीवनको सार्थकता छोपेर आऊ
बजारमा रगत बेच्न होइन
रगतले जीवन साँच्न आऊ ।

२०६१

मधुपर्क : पूर्णाङ्ग ४४८, २०६३ असोज

प्रभातको प्रतीक्षामा

आँखा टोलाइरहेछन्—
क्षितिज उघ्रने आशामा
तर प्रभातमा पनि
क्षितिज उघ्रेको आभास पाइएन
उल्टो धमिलो-धमिलो हुँदै गयो
तिरमिर-तिरमिर पो हुँदै गयो

उसका निमित मन पनि चढाएको हो
जीवन पनि चढाएको हो
तर निस्सार भएछ

अब त आउला भन्दाभन्दै
रातभरि खालि गोलसिमल करायो
उचाहिँ छक्याएर अन्तै हरायो

समयलाई हाँक दिएर भन्छु—
हुन्छ, तैले सके त अन्धकार दे
हामीले सक्यौं भने
फेरि मन दिनेछौं
फेरि जीवन दिनेछौं
फेरि रथ हाँकनेछौं— यही धर्तीमा
र फेरि अर्को प्रभात डाक्नेछौं ।

२०५८ कात्तिक १९
युगान्तर : पूर्णङ्क ९, २०६३ वैशाख

आन्दोलनको सार्थकता

यस वर्षको वसन्त
जनजागरणको बैंस लिएर आयो
कौरव र पाण्डवको महाभारतयुद्ध
सकिएको थियो— अठारौँ दिनमा
नेता र जनतालाई सफलता पाउन उन्नाइस दिन लाग्यो
म समयलाई हेरेर भन्छु—
सबैको सहयोगमा
लोकतन्त्र आउनै पर्थ्यो, आयो
सबैलाई बधाई छ ।

म लोकजगत्बाट लोकसाहित्यको अध्ययन गर्ने मानिस
लोकतन्त्र आउँदा किन खुसीको गीत नगाउँ ?
किन हातले ताली नबजाउँ ?
तर मलाई डर लागेको छ र भन्दू-
लोकतन्त्रको नाममा
कतै मनपरीतन्त्रचाहिँ नहोओस् !

हिजो जनआन्दोलन भयो
सडकमा कफ्यु लाग्यो
हाम्रा घर-घरमा पनि चुलामा आन्दोलन भयो
आफैले कफ्यु लगाउनुपन्यो
बल्लतल्ल तरकारी किन्न पाएपछि मात्र
कफ्यु फुकाएका थियौं हामीले
नेपाली जनताले त्यो दशा भोग्नु नपरोस् !

ए आन्दोलनका हस्तीहरू !
सबै-सबै मान्द्धे हुन सिक-सिकाऊ
त्यागका प्रतिमूर्ति भएर बस
जनताको नासोलाई
चाउचाउ नबनाऊ, ममचा बनाएर नबुत्याऊ
मरिलानु केही छैन
सुर्ती फक्याएभै आमाको रगत चुस्न छाड
अब सुत्केरी भत्ता कसैले दिन तिमीलाई
हामी विरोध गछौं
अब स्टेसनरीबाट राँगो किन्न छाड

स्टेसनरीमा लेखपढका सामान पो पाइन्छन् भनेर
हामी आवाज उरालेर धर्तीभरि छछौं

तिमी बिरामी हुँदा कहाँ-कहाँ पुगेनौ
घुँडा नदुखे पनि बिरामीको नाममा
लाखौलाख भत्ता चप खाएभैं पच पाच्यौ
सष्टाहरू, तपस्वीहरू हेरेका हेच्यै भए
तिमीले सबथोक चपायौ
सबथोक पचायौ
हामी उखु चपाउन त परै जाओस्
चिनी पनि पचाउन नसक्नेहरू
तिमीलाई एकपल्ट आशिष् दिन्छौं—
सत्य नओइलाओस्, सद्बुद्धि पलाओस् !

सुन बोकेर कोही लान सक्तैन
त्यसैले सबैलाई खान पुग्ने
लसुनका कुरा गर
यो देशलाई भनसुनले बाँच्न नसिकाऊ
मनसुनले बाँच्न सिकाऊ ।
यति गच्यौ भने
आन्दोलनको सार्थकता रहला
आन्दोलन दोलन मात्र नहोला !

काठमाडौं, २०६३ वैशाख ११

शुभतारामा बालतारालाई भेट्न जाँदा

जागिरदार, विद्यार्थी र शिक्षकका निमि
विहान नौ-दस बजेको समय सन्च होला
हाईसन्च पनि हुन सक्छ
तर सङ्ख गरेर मृत्युलोकबाट फर्कने
मजस्ताका लागि
सन्च हुन्न, हाईसन्च त परै जाओस्
त्यो त सन्च होइन— मृत्युको घण्ट पो हुन्छ

भानुभक्तलाई उपियाँले टोकेभैं
मलाई समयले टोक्छ
औषधि गरिरहनुपर्न बाध्यतामा
उपियाँले मात्र होइन, रुपियाँले पनि टोक्छ
दिउँसो बाह्न बजेभन्दा यताको समय मात्र

मेरा निमित्त शुभमुहूर्त हुन्छ
नत्र म थङ्गथिलिन्छु—
मेरो कन्तविजोग हुन्छ

म फूलजस्ता बालकहरूलाई भगवान् भन्छु
त्यसैले जस्तो परे पनि
आधुनिक तपोवनको शुभतारामा आएर
बालतारालाई भेट्ने अवसरलाई
पल्लवित गर्ने चाहना जाग्यो
हार्न सकिनँ, टार्न सकिनँ
आएको छु अजस्र किरण सोहरेर ।

अलिकति आराम नभए मेरा राम हराउँछन्
मलाई हरामले तानेभैं हुन्छ
निश्छल मनका भगवानहरूको माया बोकेर
म आफ्नो आयु बढाउन चाहन्छु
म करजोडी बिन्ती गर्दु—
पछिपछि मृत्युको घण्ट नबजाइदिनुहोला
बिहान बाह्न बजेसम्मको मेरो समय खण्डित पारी
नखजमज्याइदिनुहोला ।

खाने मक्खन चोरेर कृष्णजी बालकै थिए
बाललीला गरी आफू धेरै वर्ष उनी जिए
बालकै बन्न पाए ता यो कृष्ण बन्यैं निश्चय
मनाउँथैं म आफैं नै संसारको सदा जय !

ललितपुर, २०६३ भानुजयन्ती

धर्म र वर्तमान

सपनामाधि बलात्कारको
नाटक कोही गरिरहेछ
हाँसो ल्याउनुपर्ने बेला
आँसु अरूका छरिरहेछ
धर्मको नारा पिटथ्यो उही नै
पाप र पीपमा बगिरहेछ
सुन्दर हाम्रा इच्छा खोसी
मरुभूमिभित्र लगिरहेछ

कुरा कसरी मिल्ला के खै
 ब्वाँसो गाई साथ भएमा
 धाम खुलेरै उज्यालो आउन सकछ
 रात सुस्त ढल्दै गएमा
 प्रकृति-कृतिको म हुँ पुजारी
 मानिस नै हुन् देउता मेरा
 मानिसको सेवा गर्न खोज्छु फेरि
 सत्य धर्मको लाउँछु फेरा

आडम्बरी चाल छन् जति
 धृणा गर्नु मेरो धर्म
 तीर्थ, व्रत, दान भन्नु
 जीवनका हुन् महनीय कर्म
 बादल सबका निमित्त हुन्छ
 पहाड बाटो दिन्छ
 विश्वास मेरो कर्म नै हो
 त्यसमै जीवन रम्छ ।

अविरल : साहित्यिक विशेषाङ्क, २०६३ असोज

हामीलाई शान्ति देऊ

हिमाललाई काखमा बोक्ने यस धर्तीमा
म त मनको भाषा बोल्ने मानिस हुँ
अरू के भनूँ खै
मनकै भाषामा भन्छु—
देशलाई उठाउँछु भन्ने हे कर्णधारहरू हो !
तिमी बाहिर आन्दोलित हौला
हाम्रो मन नै आन्दोलित छ
म कर जोडी बिन्ती भन्छु—
मानिसले पाउने न्यूनतम
संयोग, सुख र सन्तोष देऊ
जिउनुको सार्थकता सिद्ध हुने
अलिकिति शीतल पानी देऊ

अब हामीलाई शान्ति देऊ !
 म कसरी हेरूँ पाँचथरे छोराको विरह
 म कसरी लेखूँ रोल्पेली-डोल्पेली बहिनीको बह
 बागमती आमा नै पनि
 गनाइसकेकी छन् फोहोरका डझगुरमा
 उनको भोलिएको स्तनलाई
 खानेकुरा ठानी लुछन बेर छैन-
 पशुपतिका बाँदरहरूले
 कसरी चित बुभाऊँ
 उन्मुक्तिको गायन देऊ
 पुर्खाको थलो थाम्ने पायन देऊ
 अब हामीलाई शान्ति देऊ .

सम्पत्ति पत्ती-पत्ती भएर भर्न सकछ
 निर्माणका कथा सुनाऊ
 आपत्ति पनि पर्न सकछ
 हटाउने प्रयासमा जीवन्त गीत गुनगुनाऊ
 अरूलाई पन्छाउन पनि हुदैन
 मानिसको जति गाढा नाता नै कसको छ र ?
 त्यो नातालाई भँगालोमा होइन
 अँगालोमा राखिदेऊ
 नेपालीहरूको भविष्यको रगत जाँचिदेऊ
 अब हामीलाई शान्ति देऊ !

मधुपर्क : पूर्णाङ्ग ४५४, २०६३ चैत

म के हुँ त ?

असीम सञ्चयनमा घुम्न चाहिनैं म
न त वनविहारमा भुम्न चाहें
म त जीवनजगत्को एउटा यात्री
आफ्नै तपोवनमा घुमें
आफ्नै मनको तलाउमा रमें

मैले के पाएँ, के पाइनैं—
परवाह गरेको छैन
अरूको सापटीमा निर्वाह पनि गरेको छैन
त्यसैले हो— केही आत्मिक सुख पाएको छु

केही भौतिक सुविधा गुमाएको छु
कसैले मलाई सिद्ध भन्नुहोला
सिद्ध पनि होइन म
गिद्धहरूका बीचमा सिद्ध कसरी हुनु ?
म त बुद्धले स्याहारेको हाँसजस्तो पन्ढी हुँ

तपाईं मलाई भरिपूर्ण देखुहुन्छ
आँखा तपाईंकै हो— देखुहोस्
तपाईं मलाई अपूर्ण देखुहुन्छ
त्यो पनि देखुहोस्
न म भरिपूर्ण हुँ
न अपूर्ण नै हुँ
तैपनि पूर्णताको अनुभव गर्द्धु
सृजनाको उद्भव गर्द्धु ।

ललितपुर, २०६३ फागुन ७

■

जिन्दगानी रित्तो छैन

१. तिमी भन्छौ— जिन्दगानी रित्तो छ
म भन्छु— जिन्दगानी रित्तो छैन
जीवन रित्तो छैन
प्रकृति रित्तो छैन
मै पनि रित्तो छैन
२. म हावासँग वात मार्छु
छहरासँग सुसेल्छु
पानीसँग तरङ्गिन्छु
म प्रकृतिमा व्याप्त छु
प्रकृति ममा व्याप्त छ

३. मन र मधिङ्गलकै कुरा गर्उँ
 मेरो मन बाँडिएको छ
 मेरो मधिङ्गल तिम्रो, उनको कुरा सोच्छ
 अनि म कसरी रित्तो हुन सक्छु ?
 म छरिएको छु— आकाश भएर
 म भरिएको छु— पृथ्वी भएर
४. मान्छे कैयन् कानमा घुसेको हुन्छ
 धेरै-धेरै मनभरि भएर बसेको हुन्छ
 ओठमा फुसफुसाएको हुन्छ
 मधिङ्गलमा सलबलाएको हुन्छ
 धेरथोर हुन सक्छ—
 तर हुन्छ पक्कै-पक्कै
 मानिस सबैतिर छरिएको हुन्छ
५. म अक्षरमा खेल्ने
 शब्दमा डुल्ने
 र लयमा गुनगुनाउने मान्छे हुँ
 भावनामा डुबुल्कने यात्री हुँ
 म रित्तो छैन
 मैले भित्तो छाम्नु पर्दैन ।

काठमाडौं, २०६३ माघ १७
 मधुपर्क : पूर्णाङ्ग ४५९, २०६४ भदौ

■

ਖਣਡ ੪

□ ਗੀਤਿਕਵਿਤਾ

□ ੧੮੧

नेपाली कविका स्मृतिमा

भुल्केका नेपाली कवि, नेपाली साहित्य गुँथेर

नेपालका डाँडाकाँडा चुचुरा है बाट
नेपालीमै रसिला ती साहित्यको छाँट
भुल्के होलान् भोपडी र सहरभित्र पनि
ताँती लागे सङ्ख्ला गीत निर्मल है बनी

भुल्केका नेपाली कवि...

छहराई मनमन कवित्वको प्रभा
उदाएर भलमल्ल छैदै चोखा आभा
इन्दिरस र विद्यारण्य गोरेटोमा आए
स्तुतिहरू, युगलगीत फूल फुलाई ल्याए

भुल्केका नेपाली कवि...

श्रीकृष्णको चरित्र नै वसन्तले ल्याए
शुद्ध प्रेम, भक्ति रस नेपालीमा छाए
यदुनाथले त्यो बखतका शृङ्गारका पद्म
स्तुति गुँथी भावनाले टाँगे भटपट

भुल्केका नेपाली कवि...

आदिकवि भानुभक्त नेपालीका तारा
रामायण रचनाले सर्वप्रिय प्यारा
नेपालीमा निर्मल ती सगला पद्म गाँस्यौ
सपूत भई साहित्यिक सङ्घर्षमा नाच्यौ

भुल्केका नेपाली कवि...

अति प्रिय देशका तारा भानुभै नै भयौ
साहित्यको ढोका खोली उच्याएर गयौ
घाँसीबाट शिक्षा मिल्यो हृदयमा धोयौ
नयाँ युग निर्माणमा मधुर पद्म छोयौ

भुल्केका नेपाली कवि...

रघुनाथ राघवकै प्रीतितिर हाँसे
रामायण नेपालीमा सुन्दरकाण्ड गाँसे
पतञ्जली भाव उम्ली कवित्वमा आए
गोपाल वाणी आदि मुना रचनामा ल्याए

भुल्केका नेपाली कवि...

शिखरनाथ हास्य रसले शिखरमा भुल्की
आए भट्ट प्रतिभामा ल्याए कुतकुती
होमनाथ केदारनाथ प्रसिद्ध भै चाल्यौ
पौराणिक पला छोई कथातिर ढाल्यौ

भुल्केका नेपाली कवि...

राजीव्लोचन अनेकन पद्य छाई धाए
मोतीराम भनेपछि मोतीझैं नै आए
छोटो जीवनमा नै कृति नेपालीमा प्रेम
धन्य, धन्य ! नेपालीका मुटु मोतीराम

भुल्केका नेपाली कवि...

शम्भुप्रसाद, कालिदास पछिपछि आयौ
तिम्रा हृदयलाई शान्ति शीतल कहाँ पायौ
जति थियौ ए ! नेपाली कवि-कविताका
शान्ति मिलोस् श्रद्धाङ्गली पुगोस् हृदयका

भुल्केका नेपाली कवि...

२०१० भदौ २३ मोतीजयन्ती समारोहका निम्नि *
राष्ट्रभाषा : वर्ष १६, २०६३

■

* नेपाली शिक्षा परिषदभन्तर्गत स्कूलेको नेपाली उच्च शिक्षालयमा कृष्णप्रसाद पराजुली
त्यतिख्येत्र अध्ययनरत हुनुहुन्थ्यो । – सम्पाद राष्ट्रभाषा ।

पशुपतिको गर्जन

भाड खाई उठिरेथैं बल्ल आज बौरी
गुट्येश्वरीबाट सम्भी आइछ्यौ तिमी गौरी

भेटीघाटी घट्दै जाने भयो महँगीमा
पीरै पन्यो हाँसन-बाँच्न एकलै जिन्दगीमा
बेसै भयो तिमी आयौ— बसौँ छायानेर
कम्मर मर्काई, छाती लर्काई नाचौँ यतिखेर

मैले पनि आर्यघाटको चित्कार सुनिसकें
जति होओस् भ्रष्टाचार कान थुनिसकें

खोल्दिनँ म आँखा अब जमिन थर्के पनि
बोल्दिनँ म मानिसको छाती चर्के पनि

कैलाशको भक्तिभक्ताउ कलाकृति टल्की
सबै बाहिर पुगे के भो हिलजुतामा ढल्की
हामी पनि समुद्रपार गर्न सक्छैं भरे
जेट चढी यात्रा गर्न केको लाज छ रे !

बागमतीको तीरमा लगाई बालुवाको थुप्रो
स्याउली चढाइ के पो पाउली, भरिँदैन धोक्रो
गौरीशङ्कर मिल्दा हुँच्छन् सबै थर्कमान
हिँड हामी सुरु गरौँ नयाँ अभियान

सुनैसुनका बिस्कुट निलौँ भिकौँ ठाँटबाँट
चौधै भुवन भलमल हुँच्छ गरे आँट-ढाँट
रोऊन् सन्तान केको चिन्ता केको अब धामा
मौका परे हामीलाई नै लिन आउँच्छन् मामा ।

इयाइँकुटी : १/३, २०५९ भदौ-कात्तिक

■

गौरीको लोली

विदेश जाने भए प्रिय ! छाड ध्वाँसे रूप
सौन्दर्यको होडबाजीमा लागोस् हाम्रो सीप

किन बिहे गन्यौ मलाई, किन एकलै छाडचौ ?
धेरै दिन भाङ्को सुरमा डाँडामुनि गाडचौ
चिन्ता थियो मलाई साहै चेत पलाएछ
कहाँ होला जात्रा ठान्यै यहाँ डोलाएछ
बल्ल आयो बुद्धि तिम्रो गन्यौ सोच खुप
विदेश जाने भए प्रिय ! छाड ध्वाँसे रूप

अमेरिका नामै राम्रो, लागौं कि लौ उतै
छेक्न खोज्द्धन् कोही भने भागौं हामी रातै
धन्य, धन्य ! सबै भन्लान् शिव छङ्किएछ
गुनासो क्यै नरहोस् है- मौका भिङ्किछ
गर्न सक्छन् गौरीशङ्कर कहाँ सबको हित
विदेश जाने भए प्रिय ! छाड ध्वाँसे रूप

भेटीघाटी डलर होला सबै पोको पारौं
त्रिकुटीको धारमा पानी हैन पैसा भारौं
सुन्दरीको होडबाजीमा भाग लिन पाए
आमैको नि नाम चल्थ्यो मौका हाम्रो आए
साँढे चदने हैन, जेट चदने स्वप्ना बोक
विदेश जाने भए प्रिय छाड ध्वाँसे रूप !

रचना : २०६० वैशाख १

गोरखापत्र : गाईजात्रा हास्यव्यङ्ग्यविशेष, २०६३

कान्छी मटचाड-टचाड

जीवन भयो चुँडदो पिड- कान्छी मटचाड-टचाड
कतातिर ताकू आँखा, कता भाँचू आड !

सोभा मान्छे सूली चदछन् बाझा छइकिन्छन्
गाउन खोज्ने स्वर बिग्री बीचमै अइकिन्छन्
घामपानी त यस्तै भयो जिन्दगानीमा
बेइमानीले सुनै खायो राजधानीमा
कहाँ देख्नु चीन-जापान, कुवाको भै ब्याड
जीवन भयो चुँडदो पिड- कान्छी मटचाड-टचाड !

योजनाको कागत डुब्बै गयो थालीमा
 मनभन्दा धनै ठूलो मायाजालीमा
 सालीभेना मिलीजुली राउन्ड चाल्दछन्
 डलर-पाउन्ड सर्लक्क नै पेटमा हाल्दछन्
 जनताको सेवा गर्ने कस्तो मीठो स्वाड
 जीवन भयो चुँद्दो पिड-कान्छी मटचाड-टचाड !

कैलेकाहीं फूल ठानी टेकैं काँडामा
 शौचस्वर्ग देख्न पाएँ नेपाल डाँडामा
 आतुरीले नाकै थुनोस् गन्धपुरीमा
 कुरा बाट्ने ठूला रै'छन् कान्तिपुरीमा
 कहाँ भेदनु सुकुमेल, कहाँ भेदनु ल्वाड
 जीवन भयो चुँद्दो पिड-कान्छी मटचाड-टचाड !

गोरखापत्र : २०५५ भदौ (गाईजात्राविशेष)

हत्तेरिका !

कस्तो होला भन्दाभन्दै भयो स्वप्न सबै फिका
गोल्ठुसँगै भोल्टु जोडी जप्नुपन्यो हत्तेरिका !

छिनछिनैमा दिनदिनैमा देखुपर्ने ताल-बेताल
सुके पनि, फुके पनि- भयो यस्तै बेहाल
नाक धुनी हिँडनुपन्यो, आँखाभरि धूलो पन्यो
थाहा छैन कसको व्यथा आई जीउमा सन्यो
चुस्न खोज्छन् टाँसिएर अभै यहीं जुका
बारुलाले चिलेजस्तै हुन्छ सधैं हत्तेरिका !

जानिएन आकाशले धर्तीलाई किन ठग्यो
कान्तिपुरमा बस्ताबस्तै भ्रान्तिपुरमा किन लग्यो
एक कप चिया खान भन्नुपर्ने जिन्दाबाद
गण्डकी र कोसी खोज्दै न्वाउन जाऊँ कहाँ आज ?
गिलासमा भरिदैन चुहाऊँ जति आँसु-दिका
केले पिच्यो केले जान्न गाहो भयो हत्तेरिका !

फुमन्तर (हास्यव्याङ्ग्य पत्रिका) : २०६२

■

कुरा केही सुनाउन आएको छु

टल्कएन धरहरामा किन होला गजुर ?
कुरा केही सुनाउन आएको छु हजुर !

आगो ताप्नू मुढाको, कुरा सुन्नू बूढाको
जिभ्रो अझै भन्दै छ- स्वाद नदेऊ कुँडाको
विरामी भै बसेको वषौंवर्ष गैसक्यो
उपचार गर्दैमा हाल-बेहाल भैसक्यो
आउन भन्छन् गोष्ठीमा लुखुर-लुखुर आउँछु
मजै हुन्छ, हात जोड्छन्- नमस्कार पाउँछु
यस्तै चाल छ ढल्काऊँ कहाँ भाले सिउर ?
कुरा केही सुनाउन आएको छु हजुर !

कवि मित्र गर्धन् फोन बसी पन्त-कुटीमा
जानै पर्थ्यो के गरी जाऊँ अब गोष्ठीमा ?
खकुरेलको रेललाई भन्नै पन्यो यति है
मन धियो आउनलाई सन्धो छैन रत्ती है
हालत मेरो उस्तै हो आएको छु तैपनि
सांसद हैन, मन्त्री हैन— कवि नै हुँ मै पनि
मृत्यु बोकी फेटा बाँधी लाऊँ कहाँ माहुर ?
कुरा केही सुनाउन आएको छु हजुर !

बूढा बालक एकै हुन्, कुरो कल्ले सुन्छ र
आगो तापी ओढने खापी खेल कल्ले दिन्छ र !
भेट्न मन लागेमा आफै आए हुन्यो नि
भाका हाली लैबरीमा गाए को पां रुन्यो नि
नराख्नु है बाबू हो, बेन्चीमाथि धचारी
दुःख धेरै नदिनु बूढालाई लच्छारी
माटो हेर देश हो, माटै हेर लाहुर
कुरो केही सुनाउन आएको छु हजुर !

काठमाडौं, २०५८ मद्सिर

नारीको वेदना

घर छ पूर्व, छ धेरै वेदना
पोखूँ कहाँ गएर बिलना ?

केही गर्न सहर आएँ
कमाऊँ भनी दुख पाएँ
बिहानदेखि बेल्कीसम्म
खट्दा हुन्छ शरीर भुम्म
फुर्सद छैन खट्दै छु काममा
भनूँ कल्लाई मनको वेदना ?

जपना गर्नु धेरै गरेँ
यै सहरको भरै परेँ
पिउसा छन् दुइटा तिनलाई
हेर्नुपछ खुवाईपियाई
यस्तै भयो जीवनको लहना
भनूँ कल्लाई मनको वेदना ?

माया साट्न आयौँ

नुवाकोटको काखैमा
त्रिशूलीको भाकैमा
माया साट्न डाकेछन्— आयौँ साथैमा !

माथि हाँस्यो गणेश हिमाल तल बग्यो पानी
तादी तरी बद्वार हेर्दा कति राम्रो तिमी
कोहीसँग भाका मिल्यो, कोहीसँग बोली
नबोले नि मिल्दो रै'छ मनको मीठो लोली

मझसिरको मैन्हा राम्रो बग्छ सिर्जन छाँगो
काट्न सकछ कल्ले आई यो मायाको हाँगो
हामीलाई हेँदै हिँड्यो हिमालको छाया
मादलुको तालमा जस्तै नाच्यो दायाँबायौँ

सपनीभैं ककनीको डाँडो काटी आयौँ
कण्ठ गले पनि घण्ट बजाई गीत गायौँ
लैजाउँला तिम्रो माया सम्फौनीमा साँची
हेर्न मन लाग्छ संसार धेरै वर्ष बाँची !

२०६३

गोरखापत्र : २०६४ फाग्नुन ११ शनिवार

■

शान्ति खोजी बसेको छु

उडी रम सकिएन माथि बादलुमा
शान्ति खोजी बसेको छु लहरे पीपलुमा

धर्ती आफै माया लाग्छ
छाडी जानु कहाँ !
नानी रुँदा गान्हो भयो
सुन्न च्याहाँ-च्याहाँ

व्यथा खोज्दा नदेखिए भिज्छ गाजलुमा
शान्ति खोजी बसेको छु लहरे पीपलुमा

लोगनेमान्छे कोही छैनन्
बस्छन् बालक-बूढा
अब आऊ घर तिमी
नदेऊ धेरै पीडा

भिल्के कान्छो फेरि नाचे हुन्यो मादलुमा
शान्ति खोजी बसेको छु लहरे पीपलुमा

युवामञ्च : २०/१, २०६४ साउन

■

परदेशीकी पत्नीको पत्र

परदेशमा तिमी बस्तछौं कति छाती यो जलाई
सपनीजस्तो बिपनी हुन्न किन हो मलाई ?

आँखामा आँसु मनमा बह
देखिन्छ पहिल्यै
अशान्त गाउँमा शान्तिको हावा
चल्दैन कहिल्यै

मन्यो कि बाँच्यो केही थाहा छैन- भनूँ म कसलाई
सपनीजस्तो बिपनी हुन्न किन हो मलाई ?

मरुँ त भने जोबनमै मर्ने
छैन है चाहना
जोडूँ त भने लहना अर्को
छ पापी सम्फना

कि आऊ घर, कि माया फर्काऊ- नमार गलाई
सपनीजस्तो बिपनी हुन्न किन हो मलाई ?

२०६३ माघ २३

अकाल-कुसुम : ३/४, २०६४ वैशाख

■

पहिले र अहिले

आफ्नै मनमा, आफ्नै तनमा कस्तो फुर्ती थियो
कसो गरी बाल्नु अब तेलविनांको दियो !

बालककाल सान्है राम्रो, यौवनकाल उम्दा
जीवन भोग्न रमाइलै हो सपनीमा भुम्दा
बुढेसकाल स्याँस्याँ हुने, उद्धन ऐयाएया
मन भने अझै गर्न खोज्छ थैयाथैया
बुझ्गलमा धुवाँसोले छोपेजस्तै भयो
शक्ति छैन, देश फुलाउने इच्छा बाँकी रह्यो

खान पुगे खानु मीठो बालकैको बेला
यौवनकाल जति हिँडूँ उठिदिन ठेला
बूढो भयो, रङ्ग गयो— ऐले हुन्न खान
टाढा पुग्न् घुम्न् भन्यो सकिदैन जान
भन्नु कल्लाई, बुझ्छ कल्ले शरीर खिई गयो
के गरी खै जोड्नु अब जिन्दगीको पयो !

२०६३ माघ २४

सुभाष : ६/६, २०६४ चैत

■

मनकै गीत गाऊँ

यस्तो-उस्तो देखिसकैं सत्य देख आऊँ
मनै रै'छ ठूलो भन्नु मनकै गीत गाऊँ

भाव सक्तो पोखिसकैं
ल्याई छाँगामाथि
आँसुचित्र कोर्दाकोदैं
भिजिसक्यो माटी

गीत-काव्य जस्तो लेखूँ भाव छोपी ल्याऊँ
मनै रै'छ ठूलो भन्नु मनकै गीत गाऊँ

कैलेकाहीं पानीविनै
बाढी आउन सकछ
समयको नेटो काटी
किरण छाउन सकछ

बाटो निकै छिचोल्दै छु कहाँबाट आऊँ
मनै रै'छ ठूलो भन्नु मनकै गीत गाऊँ !

२०६३ असोज
युवामञ्च : २०/११, २०६५ वैशाख

माया लाउँला चौतारीमा

माया लाउँला चौतारीमा
बसी आउँला छहारीमा
माया लाउँला लाउनै पर्दा गई चौतारीमा
केको माया होटेल गई— जाउँला देउरालीमा

मुटु फुल्यो ढुकक गदैं तिमीलाई सम्भी
देखेजस्तै लाग्छ सधैं सपनीमा बिम्भी
गाँठो पन्यो हिर्दयमा सम्भनाले कस्यो
मन खोलूँ बोल बाँकी कस्तो माया बस्यो !
माया लाउँला लाउनै पर्दा गई चौतारीमा
एकै फाँकी होओस् गीत गाउँला लैबरीमा

प्रदर्शनी हैन माया खालि नाची हिँडने
माया भन्नु हो है फूल, हैन टिम्बा गिँडने
छायाजस्तै भई माया मनमा फुलिदिन्छ
घामको भुल्कोसरि बनी भित्रै खुलिदिन्छ
माया लाउँला लाउनै पर्दा गई चौतारीमा
दरिइनु किन पन्यो मान्छे औतारीमा !

२०६३ फागुन २

■

कस्तो बानी बस्यो !

कस्तो बानी बस्यो माया सधैं भम्टने
ओठै खोल्न नपाई जवाफ दिन तम्सने

बोली पनि डन्डा भयो
भन्डा छैन, अन्तै रह्यो
नकचरो-चरो बनाई
स्वप्ना धुजा हुन गयो

कुरा गर्दागर्दै पनि हात लम्कने
कस्तो बानी बस्यो माया ! सधैं भम्टने

ठान्थैं म त हाँसी जिऊँ
हाच्छ्राचूँ आयो- भयो निहुँ
नेपाल बसी जापान देख्छ्राचौ
आफू मात्रै कति खिऊँ !

घोचेजस्तो लाग्छ बोल्दा घाउ टन्कने
कस्तो बानी बस्यो माया ! सधैं भम्टने

२०६३ असोज ४

■

पराई कोही छैन

शरीर मात्र दुःखी हुन्छ— मन दुःखी हुँदै हैन
नसम्भ अरूलाई हुन् पराई—

सम्भे पराई कोही छैन

विश्वास तिमीमा, माया तिमीमा
उसमा पनि यस्तै हो
बुझन सके मानवपीडा
घाम भुल्केजस्तै हो

सक्छौ भने माया देउ दुःख दिई के हुन्छ
मरुभूमि नै उर्वर भए अनि को पो रुन्छ !

नढाँट मान्छेहरू आफूलाई
सत्य तिम्रै नयनमा छ
छल्न नखोज प्रकृतिलाई
दिव्य आलोक मनमा छ

जति अहंको दम्भ बोकोस् त्यल्ले पछि भुक्नै पर्छ
खोज आलोक अन्तरबाट आखिर त्यहाँ पुग्नै पर्छ ।

२०६३ माघ १९

अन्तर्दृष्टि : पूर्णाङ्ग २९, २०६४ असार

■

म त पर्खी बसेको छु

पृथ्वीको कुन भित्तोमा पुगेका छौं तिमी ?
म त पर्खी बसेको छु यै देशको भूमि

लाग्छ कैले हिँडदाहिँडदै
देउरालीमा भेटेजस्तो
सपना हैन बिपनामै
तिमीलाई देखेजस्तो—

थाहा छैन, घरको पीर छ कि छैन कुन्नि
म त पर्खी बसेको छु यै देशको भूमि

उडी जाऊँ चरी हैन
बुडी जाऊँ माछा हैन
जूनतारामा हेरी राति
गीत गाऊँ साथी छैन !

गाहै पन्यो सुखदुःख बुझूँ भने पनि
म त पर्खी बसेको छु यै देशको भूमि

२०६३ माघ २१

असार पन्थ*

दक्षिणा भो त्यस्तै, लच्छन हुन्छ भन्छन् हिलोपानी खेलेमा
बुढेसकालको इच्छा पुग्न सक्छ- फूल होइन, मनै फुलेमा

असारको पन्थ खाने दहीच्यूरा, साउन पन्थ खाने खीर
लोकतन्त्रले कैले मेट्न सक्छ होला हाम्रो मनको ठूलो पीर !
ओदन छैन काम्लो, बाट्ने कल्ले दाम्लो पिँढी कुरी अभ है
नेता खान्छन् भत्ता, पत्ता उडिजान्छ कल्ले छोपिराख्छ है ?

गीत सुन्यौं आई, बस्यौं ताली लाई गीतै हाम्रो जीवन हो
चौतारीको छाया, भेटे हुन्छ माया आजै मीठो मिलन भो
असारे फूल फुल्यो, कसारेले भुल्यो काकाकुल बनाई
दहीच्यूरा देऊ रामेश्वर-इन्द्र ! जाओं खाई-रमाई ।

■

* असार- कृषकहरूको उल्लासको दिन । हामी पनि कृषक हौं, तर कलम र मसीका ।
उनीहरू गरामा हिलो सम्याउँछन्, वीउ रोपाई गर्दैन् । हामी मुदु ढुकढुक्याएर
कलम-मसीले कागतमा रोपाई गच्छौं । २०६४ असार १६ मा गीतिगोष्ठीमा वाचित गीत ।

कैल्यै टाढा हुन्न

आमा ! तिमी रोए रुन्छु नव रुदै रुन्न
म त तिमै कलेजीमा बस्छु टाढा हुन्न !

लहराले रुखमा जस्तै लाग्छ सधैं बेर्ल
चिरा परे तिम्रो छाती कसरी म हेर्ल ?
कालीमेची सबै यौटै, माया उस्तै-उस्तै
मायाले नै देश बाँच्छ हिँद्छु छायाजस्तै
कोही आई छुन खोज्छ भने छुनै दिन्न
म त तिमै कलेजीमा बस्छु टाढा हुन्न !

मुरली र मादलुमा नाचूँ एकैनास
सनाई बजोस, ढोलकीको आवाज आओस् साथ
असोजमास जुनेलीलाई हेर्ल कति राम्रो !
आमा हाँसे सबै धोक हाँस्न सकछ हाम्रो
हीरा देऊ, मोती देऊ- त्यसै लिदै लिन्न
म त तिमै कलेजीमा बस्छु टाढा हुन्न !

गोरखापत्र : २०६४ असोज १० शनिवार

ਖੱਡ ੫

□ ਅਨੂਦਿਤ

धरतीलिसे

थ हे धरतीलिसे जिं
मन्हीगु प्रीति स्वनागु दु
मोती थजागु चःति-तिकिं
न्हूगु सम्हा यानागु दु !

खबिया धी पिकया थःगु
च्वापु थें नायकागु दु
जिगु हे खबि सुपाँय्यात बिया
गंगु बं नं प्याकागु दु

दुःख-दर्द जागु म्ये हाला
ल्वहँयात नं ख्वय्कागु दु
नुगःया स्वां यक्क छाया
पूजा हे गुलि यानागु दु ! -

थ्व हे धरतीलिसे जिं
मक्कीगु प्रीति स्वनागु दु
मोती थजांगु चःति-तिकिं
न्हूगु सम्हा यानागु दु !

कवितामुना : सम्पाठ आशाकाजी सेवक, भौत, नेठ० सं० १०७९
नेपाली : 'धरतीसित', आँखाभरि सपना मुटुभरि गीत : ९९

छन्त मिखा बिये

छं जितः ह्लाः बिउ
जिं छन्त मिखा बिये

देछा ख्यलय् नं स्वये
त्वाफ भासु फलचाय् नं नापलाये
गनं खंसां, गनं नापलाःसां
लुमन्ति दतले जिं च्याच्वने
छं जितः भाव बिनाप
जिं छन्त भाय् बिये

सुथ लुकुछिना वये
नस्वा ह्वला म्ये हाले !
न्ह्याबले वःसां न्ह्याथेयाना म्ये हाःसाँ
सिर्जना थःगु हे न्ह्योब्यये
छं जितः ग्वाहालि बिउ
जि छन्त विश्वास बिये ।

-भायू ह्यूहम : राजभत्तु श्रेष्ठ

नेपाली संस्कृति : थाँल्या (पूर्णाङ्ग) ७३, २०५५ वैशाख,
नेइ सं० १११८ सिला
नेपाली : 'तिमीलाई आँखा दिन्छु', मन सुसाउँदै छ : १५

■

तीन अनुभूतियाँ

१. फूल खिला हो तो जीवन में
वसन्तका लौटने से क्या होगा
स्वर खुला है तो कण्ठमें
सुरध्वनि खो जाने से क्या होगा
सञ्चित अनुभवों से प्रिया !
यह जीवन मेरा रिक्त नहीं
मगपग जब मेरा बढ़ चले तो
राह कटे का फिक्र नहीं !

२. आओ हृदयकी देहली पर
मैं दीप जलाके बैठा हूँ
अपनी ही आकुलताको समेटे
मैं आँख बिछाए बैठा हूँ

तुम्हे समर्पित है यह मेरी
जीवन की आराधना, तन्मयता
आओ कल अरुणज्योत के साथ
आज रातकी चादर ओढे मैं बैठा हूँ।

१. मैं गण्डकी की धारमें बहता हूँ
कोसी की तटको छूकर निहारता हूँ
जहाँ कहीं भी जाता हूँ मैं
बस, अपनी मिट्टीको सजता हूँ
पूछो म त तुम भुले भटके
मुझ से मेरा परिचय
माना क्षीण तन्तु हूँ मैं
किन्तु सर्वस्व लुटानेवाला हूँ
सदा-सदा से तन-मन-धन से
हिमालयको चाहनेवाला हूँ।

२०५४ (मुक्तकबाट)

चलते-चलते

चलते-चलते-
एक नाव उलट गया
पास गया तो पाया
चुनावका फल बदल गया
नेताजी का कुर्सी भी लुढ़क गया

ऊसर बन्जर इस धरतीको
कौन फुलानेवाला है ?
व्यथित बनी नेपाल माँ का
दिल भी धधक रहा है

पल दो पलका प्रश्न नहीं
रिमोट चलानेवाला नहीं
पग तो बढ़ते चले मगर
राह दिखानेवाला नहीं

नाराबाजी भरमार है
देशका बुरा हाल है
रेस्टराँ मै डान्स है तो
वाह-वाही का शोर है

कहीं किसी कौने से भी
नहीं उमड़ता प्यार है
दीन-हीन, निर्वस्त्र जनका
बुरा ही हाल वारपार है ।

हिन्दी अनुवादमा सहयोग : डा० मृदुला शर्मा

■

अङ्ग्रेजी

Back again I am

Back again I am, chanting a new song
Playing with my feelings and making terkler love

Here did I sing, here did I smile
Here did I take refuge, Here did I laze
Frolicking in this beauty spot did I cast my glance
thither, too.
leading on this very path, did I form pure friendship
Lo at the joy my return the bird is on it's wings
Back again I am, chanting a new song.

Ingraved is the picture of third place on folds of my
heart
Every thro of my heart speaks melodious words.

Love of this earth is sprinkled in the whole of my heart.
Dreams hang on the eyes all the long night
During the bright moment, awakening resounding the
strings of the heart,
Back again I am, chanting a new song.

What present can I dedicate to you now ?
Yet for ever shall I dedicate my heart and encourage
you
To-morrow shall I embed under those cold eye lids,
with flowers,
The lamp of love shall I kindle by the side of this path
In the new blossoms of the spring, offering red buds,
Back again I am, chanting a new song.

Translated by
K.K. Vaidya

नवकविता : १३६-१३७

नेपाली : 'आएको छु फेरि म', बादलका बुट्टाहरू : १३६-३७

■

Silent talk

No context to talk or ask where's your house
Would be lucky to wipe dust from your face.

Seems sad but not expressed
Heart had broken not exposed,
Drops of sweat fell and disappeared
It hurts to read the language of eyes.

Her hearty seems tried and drowsy
Words want to express, lips are silent
Unable to understand love, shadowed life
But face will remain engraved in heart !

Translated by
Durgaprasad Shrestha

नेपाली : 'बोलूँ भने साइनु छैन', मन सुसाउँदै छ : २९

Krishna Prasad Parajuli

1935

Krishna Prasad Parajuli is primarily known to Nepalese readers as an accomplished poet. Although he has tried his hand at both, language and literature have established him as a noted poet and lyricist. Apart from some books on Nepali language and collection of short stories, Parajuli has published poems : 'Aankha Bhari Sapana Mutu Bhari Geet' and 'Man Susaudai Chha'. His contribution to the enrichment of children's literature also deserves mention.

Owing to his unique style, Krishna Prasad parajuli has carved a niche for himself in the area of Nepali lyrical poems. His songs are melodious and simple and speak of human follies and anxieties.

. Not many of his songs are recorded, but the few that have been recorded have succeeded in leaving a deep impression on the listeners. Mr. Parajuli has been honored with several national awards for his contribution to Nepalese literature.

Selected Nepali Lyrical poems, Translated & Edited by Robin Sharma. Pub. Jiba Lamichhane, 2001.

Shadowy Clouds

What song does the birdie sing in the Sailung woods ?
Shadowy clouds have reached the heights but love in
my heart still

In my eyes the pouring rain like Ashad still persists
And in my mind reminiscence of mountains far beyond
Dark and blue the clouds became in the heads of hills
Darker still the woes within my heart with anguish fills.

I bid the Kosi waves stand still but they would not obey
Restless shadows in my eyes they flicker and they
sway
The lovely times roll one by one and wet my lashes
wet

Churning sorrows in tumult O! Who can put the rest ?

Suspended words within my soul soaked by streaming
rain

Ashad flowers come to life but my dreams are gagged
in pain

I cannot spell what lies inside the centre of my heart
In this lonesome eve my songs are snatched away
from me.

Selected Nepali lyrical poems : 38

नेपाली : 'बादलु छाया लेकमा पुग्यो', अँखाभरि सप्ना मुटुभरि
गीत : २३

■

I'll Pick Flower

I'll pick the flowers of my choice
And weave a garland
For the who's cleansed my woes
And touched upon my heart
The songs of moment sweet
I'll send in my dreams
For the one who wets my eyes
And echoes in my songs
I'll place you in with pride
The one who stands by me
In sunshine and in rain
I'll offer daily prayers
In the temple of my heart

Selected Nepali lyrical poems : 39

नेपाली : 'मनमनै फूल चुनी', आँखाभरि सप्ना मुटुभरि गीत : २४

■

I left my Eyes

I saw you and there I left
My eyes and walked away

The road was calm and silent
The moon had melted away
Walking slowly— someone by my side
I saw you and there I left
My steps and walked away

To call for you— it wasn't right
Forget you— my heart would not
An earthquake in the lonely night
I saw you and there I left
My eyes and walked away

Selected Nepali lyrical poems : 40

नेपाली : 'तिमीलाई देखेर आँखा', आँखाभरि सपना मुटुभरि गीत :
११७

My Country

My country cries out
In the kernels of my heart
In the language of my eyes
In the colors of the rainbow
Sweet imagination fills
In the waterfalls and hill
Sprinkling dreams so sweet

My country in the moon up high
In the life on sandy shores

The barren lands must bloom
This earth certainly has its woes
Stories of endurance
Waiting for new creations
My country flowers
In the branches of my mind
And in the might of millions

Selected Nepali lyrical poems : 41

नेपाली : 'मेरो देश', आँखाभरि सप्ना मुटुभरि गीत

■

Come Back as the Star

Come back as the star
On the road I tread
Let's write a story and a song that forever will remain

We often lifted our eyes and looked
Hopping for the sun
Waiting long until
Dust came empty handed

Leave aside the far off dreams, came step on this earth

I'll give you new vigor and love
That has opened in my heart
A novel aspiration smiles
I'll adorn my own world

Make a pledge and walk me : forgetting past
mistakes.

Selected Nepali lyrical poems : 42

नेपाली : 'तारा बनेर आऊ', आँखाभरि सप्ना मुटुभरि गीत : १०९

■

उर्दू

नाम-ए-कोहसार (उर्दू लिपिसहित) : पहाड़ी गीत, २०५६, १९९९ इ० बाट

अनुवाद/सम्पादन (मुतरिज्जम/नाशिर) : ख्वाजा मोअ़ज्जम शाह 'रजा नियाजी'

नाम : कृष्णप्रसाद पराजुली

पैदाइश : वि० सं० १९९२- सन् १९३५ इ०

मौलिद

(जन्मस्थल) : भमरकोट, काभ्रे, नेपाल के पूरब १ नं०

ता'लिम : इतना ही कि इनकी केयादत्त (पथप्रदर्शन) में बहुतों ने डिग्री की थेसिस लिखने और नई तख़्लीकी कामों में रहनाई हासिल की है और कर रहे हैं।

तसनीफात : इनकी तसनीफात व तालिफात (कृतियाँ और प्रकाशन) का मज्मुआ सन् १९५२ से आगाज (आरम्भ) होता है और बाज़ावता (नियमित रूप से) नसर और नज़्म (गद्य और पद्य) के कुल मज्मुआ २८ हो चुके हैं, जिनमें तमाम अदबी पहलू मौजूद हैं। बच्चों से लेकर बूढ़ों तक के लिए कुजे (छोटा सा प्याला) में समुन्दर समोया हुआ है। एलावा अर्जी (इस के अतिरिक्त एडिटिंग बेशुमार (अनगिनत) हैं।

कृष्णप्रसाद पराजुली एक फर्द हो कर भी खुद में इक अन्जुमन (सभा) है। निहायत (अति) पुरखुलुम (सत्यवादी) ख़लीक़ (व्यावहारिक) इन्सान दोस्त और अदब- नवाज़ (साहित्यिक पुजारी) शख़सीयत (व्यक्तित्व) हैं। ऐसे लोक कम हुआ करते हैं जो रौशन सूरज की तरह चारों तरफ़ अपनी ज़िया पाशी (प्रकाश की व्यापकता) से सब को मनौवर किए रहते हैं। कृष्णप्रसाद पराजुली का तआरूफ़ (परिचय चन्द सुतूर (पत्कियों) में नामुमकिन है। एक अच्छे खासे जुज़ (खंड) की ज़रूरत है। इनके हालात १५६ सफ़हात (पृष्ठों) पर मशतमिल (सम्मिलित व्यापक) हैं जो नेपाली ज़बान में हैं।

नगमा दर्द-व- फ़ोगां बन जाने पर

बनके नगमा मेरी आँखों में जो समाई थी
देके यादों की तड़प जाने वह कहां चल दी
मैंने तारिकियों^१ में रौशनी सी पाई थी
अपनी दुनियाँ को बड़े शौक से सजाई थी

मिल गई खाक में सब ख्वाबे-परेशां^२ बनकर
दिल में है याद मगर दर्द और फ़ोगां बनकर
ताइरों^३ से भी जो पूछा तो हुवीं ग़मगीं^४ सब
कुछ न दरिया ने कहा अश्क- बदामा^५ थे सब

१. अंधेरे, २. परिशां सपने, ३. चिड़ियां, पक्षियां, ४. दुखी, ५. दामन में आँसू लिए हुए।

मैंने ढूँडा जो हवाओं में तो वह बह निकली
आसमां में भी है ढूँडा वहां भी वह न मिली
चश्मे— गिर्याँ^६ से बही जाती है अब वह यादें
सूख भी जाती हैं फिरगम की ये मारी आँखें

रौशनी हो चली है गैर के दयारो में
शम-ए-बेनूर^७ फ़क़त रह गई हाथों में

नामः—ए—कोहसार : ४०

नेपाली : 'गीत पीर बनेर जाँदा', आँखाभरि सपना मुटुभरि गीत : ३१

■

६. रोती आँखे, ७. बुझा हुआ दीया।

नाला-ब-फरियाद

जाने—मन तुम हो कहां कौन से दयार^१ में हो
चश्मे— महजूर^२ हैं गिर्यार^३ प तुम अग्रयार^४ में हो
दिले— नाजुक में चुभाकर यों मेरे नश्तरे— ग़म^५
छुप गए तुम हो कहां छोड़ के मुझ को पुरनम^६

आरिज़—ब—ख़ख़^७ पे तुम्हारे जो था वह रंगे—शबाब^८
क्या हुआ जाने वफ़ा हिज़ में है ख़ानः—ख़राब^९

१. सहर, देश, २. विरह की मारी आँखें, ३. रोती हुई, ४. पराए, ५. दुख के तीर, ६. गीली आँखें, ७. कपोल और चेहरा, ८. जवानी कि चमक, ९. सब कुछ अस्तव्यस्त हो जाना,

हल चला लेते जो कोई तो समर^{१०} मिल जाता
दिल में यें प्यार-व-मोहब्बत का गुल भी खिल जाता

क्या करें हम भी कि ज़ालिम है बेवफ़ा है सनम
भूल कर मेहर-व-वफ़ा^{११} गैर पे है नज़रे-करम^{१२}
ज़िन्दगी कट तो चुकी, कुछ ही दिनों की तो है बात
अब तो यकसां है शबो-रोज़ और येमौतो-हयात

मुझ सा फुरकत- ज़दा^{१३} दिन रात भला क्या जाने
सुना-सुना है जहां लगते हैं सब विराने

नामः—ए—कोहसार : ४१

नेपाली : 'विलौना', आँखाभरि सपना मुटुभरि गीत : ३९

■

१०. फल, ११. महरबानी और प्यार का निभाना, १२. दया की दृष्टि, १३. दिन और रात,
१४. मृत्यु और जिन्दगी, १५. विरह की मारी।

पहाड़ी पर से

आवाज़ किसने दी है बुलन्दी^१ से यह मुझ को
साये में शाखे-गुल^२ के मेरा हमनवा^३ हो वह

बेगना खुद से कौन दिल आजार-व-शिकस्ता^४
है किस असीरे-गम^५ का ये अफ़साना^६ फुसुदा^७

ये कारखाने- अब्र^८ भी मंजिल को है रवां
नगमों की बाज- गश्त^९ है हर सू^{१०} यहां वहां

जंगल से जो आती है वह मानूस^{११} सदा^{१२} है
इस दिल में जो उत्तरी है वो तस्वीरे वफ़ा^{१३} है

देता है सदा मुझको वह दिल-सोज़^{१४} जो नगमा
ऐ काश मैं गा पाता वही गीत सुहाना

नाम:-ए-कोहसार : ४२

नेपाली : 'पाखामा बसेर', अँखाभरि सपना मुट्ठभरि गीत : ४७

१. ऊँचाई, २. फूल की डाली, ३. आवाज में आवाज मिलाने वाला, ४. दिल दुखा हुआ और टुटा
हुवा, ५. शोकाकुल, ६. किस्सा, ७. दुख भरा, ८. बादल का कारवां, जुलूस, ९. लौट आने वाली
आवाज, १०. दिशा, तरफ़, ११. जानी पहचानी, १२. आवाज, १३. प्रियतम की छवि, १४. दिल
जलाने वाला।

वह कौन है ?

तख्लीक^१ जो गुमां^२ में है सूरत है कौन सी
तावीर^३ है जो ख्वाब की मूरत है कौन सी

उन चांद सितारों को क्या मेहमां यहीं कर लूं
क्या प्यार भरे दिल से भी मैं उन को पूज लूं

चंचल सी फ़ितनः^४—रु में है वह कौन सी मूरत
होती है उसके खेल में तख्लिक की हिकमत^५

१. सूजन, २. विचार, ३. स्वप्नफल, ४. वह सूरत जो देखने के दिल से हलचल पैदा करदे, ५.
बुद्धिमत्ता ।

है उसके तबस्सुम में जो कुदरत^६ की सबाहत^७
आँखों से सब जो कह दे वह हे कैसी बलागत^८

यह अस्ल^९ है कि वह जो है, अफ़्लाक^{१०} से परे
यादों का गुल है यह वह जो कल सुबह को खिले

हर शक्ल में नुमाया^{११} वह सूरत है कौन सी
ताबीर है जो ख़ाब की मूरत है कौन सी

नामः—ए—कोहसार : ४३

नेपाली : 'के हो त्यो ?', आँखाभरि सपना मुटुभरि गीत : ५२

■

६. प्रकृति, ७. सुन्दरता, ८. साहित्य की आलंकारिक शैली, ९. प्रकृतिकी सत्यता, १०. समस्त आकाश, ११. प्रत्यक्ष।

गीत मेरे खो गए

गीत भूला ही तो था जाँ भी अब भुला डाली
शोल-ए-गीत^१ जो इस दिल में थी बुझा डाली

गीत ही में थी खुशी
गीत ही में थी ग़मी
रात ढलती तो गई
गीतों मे मगर शबनम^२ सी

१. गीत की अरिज्वाला, २. शीत, ओस।

थे सजे ख्वाब जो हसरत^३ ने सब मिटा डाली
शोल-ए- गीत जो इस दिल थी बुझा डाली

गीत ही चाँदनी थी
गीत ही रौशनी थी
प्यार की उम्र थी
चढ़ती हुई जवानी थी

ग़मों की मौज^४ ने हसरत भी सब बहा डाली
शोल-ए गीत जो इस दिल में थी बुझा डाली

नगमः-ए-कोहसार : ४४

नेपाली : 'गीत मेरा हराए', आँखाभरि सपना मुटुभरि गीत : ७६

■

३. दुखपूर्ण आशा, ४. दरिया की लहर।

कृष्णप्रसाद पराजुली

वि० सं० १९९२ असार २४ / जुलाई ८, १९३५ भमरकोट, काञ्चे

काठमाडौँ : सुनगाभावस्ती (भोटेबहाल)

हाल : सानेपा-२, ललितपुर,

२ ५५५०९३८/९७२

सम्बद्धता : त्रि० वि० मा सहप्राध्यापक, नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर (निवृत), संस्थापक अध्यक्ष- सुनकोसी साहित्य प्रतिष्ठान- नेपाल, विभिन्न साहित्यिक संस्थामा संलग्न ।

सम्मान : राष्ट्रिय स्तरमा विविध रूपमा पुरस्कृत र सम्मानित ।

प्रकाशन : कविता-काव्य ७, कथा-एकाङ्की ३, निबन्ध-प्रबन्ध ९, भाषा-व्याकरण ४, लोकसाहित्य २, बालसाहित्य १६ गरी जम्मा ४१ कृति, विभिन्न पत्रिका र ग्रन्थहरूको सम्पादन डेढ दर्जनभन्दा बेरी ।

कविता-काव्य

आँखाभरि सपना मुटुभरि गीत

(गीतसङ्ग्रह, २०२४)

सय थुँगा फूल

(मुर्त्ककसङ्ग्रह, २०२४)

बादलका बुढाहरू

(कवितासङ्ग्रह, २०४५)

मन सुसाउँदै छ

(गीतसङ्ग्रह, २०५०)

कथा आँसुको

(गीतिकाव्य, २०५५)

हृदयका पानासैँगै

(गीतसङ्ग्रह, २०६२)

आकाश माटोमाथि

(कवितासङ्ग्रह, २०६४)

मनमाया

(महाकाव्य, प्रकाशोनमुख)

978-9937-2-00516